

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ

КАТЕДРА РЕТОРИКА

Нина Ангелова Чавдарова

**Реторика на съпротивата срещу джендър теорията
в българския дебат по Истанбулската конвенция**

АВТОРЕФЕРАТ

НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД

за присъждане на образователна и научна степен „ДОКТОР“

шифър: 2.3

Философия, реторика, джендър реторика

Научен ръководител: доц. д-р Герасим Петрински

София
29.06.2022

СЪДЪРЖАНИЕ НА АВТОРЕФЕРАТА

Увод.....	2
1. Актуалност на проблема	2
2. Обект, предмет, цел и задачи на изследването, методи.....	4
3. Обща характеристика на дисертационния труд.....	7
Заклучение.....	25
Използвана литература.....	28
Научни приноси.....	45
Приложения.....	46
Списък на публикациите.....	51

УВОД

1. Актуалност на проблема, мотивация за разработването на проблема

Темата за Истанбулската конвенция стана централна в българския обществен дебат преди четири години и роди мощна съпротива срещу ратифицирането на документа. Тази съпротива от гледна точка на науката *Реторика* конструира ново изследователско поле. Актуалността на дисертационния труд се определя от факта, че у нас досега не са изследвани реторическите аспекти на дебата относно Истанбулската конвенция.

Със своята 25-вековна история реториката си извоюва авторитета на наука и практика, чиято сила е безспорна. Всяка вербална съпротива от древността до днес би могла да се разглежда през оптиката на теза и антитезата, в светлината на различни теории на аргументацията и в рамките на дадено идеологическо съдържание.

Конвенцията на Съвета на Европа за превенция и борба с насилието над жени и домашното насилие, по-позната като Истанбулската конвенция, е международен договор на Съвета на Европа (СЕ), който призовава за прилагане на правно обвързващи стандарти за предотвратяване на насилието срещу жени и домашното насилие, както и за защита на жертвите и наказване на извършителите в случаи на такова насилие. Предложена е за подписване на страните – членки на СЕ, на 11 май 2011 г. в Истанбул, Турция, откъдето произлиза и популярното ѝ съкратено наименование. Влиза в сила с Договор-210 на СЕ от 1 август 2014 г. Русия и Азербайджан са единствените членове на Съвета на Европа, които не подписват Конвенцията. Турция е първата държава, ратифицирала документа, но и първата страна с уведомление за денонсирането му. България е първата държава, която отказва ратификация след решение на Конституционния съд.

По информация в сайта на Съвета на Европа до края на април 2022 г. документът е ратифициран в 35 държави, а 9 страни са го подписали, без да са го ратифицирали. Това са: Великобритания, Армения, Чехия, Унгария, Латвия, Литва, Словакия, Украйна и България (страната ни подписва документа на 21 април 2016 г.).

Политическият дебат у нас започна със заседанието на Министерския съвет на 3 януари 2018 година, а точката в дневния ред раздели кабинета на защитници и противници

на Истанбулската конвенция. В следващите месеци вербалното противопоставяне се пренесе в медийното пространство и доминира политическия дискурс. Точно тогава тезисът за борба с насилието срещу жените и домашното насилие беше подменен с тезиса за въвеждането на трети пол, разрешаване на гей бракове и осиновяване на деца от хомосексуални двойки. Конкретната реторическа ситуация (заседание на правителството на 3.01.2018 г.) предопредели хода на последвалата полемика. В нея се включиха премиер, министри, народни представители, политически лидери, президентската институция, учени, интелектуалци, юристи, граждански организации. В политическото говорене се намеси официално Българската православна църква, която заедно с останалите вероизповедания се обяви против Конвенцията.

Допълнителното разяснение на терминологичния апарат на документа в горещата фаза на спора, изпратено от Съвета на Европа, не успокои общественото мнение. Четиричасовата дискусия в Софийски университет под егидата на председателя на Народно събрание Цвета Караянчева и с активната подкрепа на западни дипломати, която се разглежда през призмата на правилата за критическа дискусия, не намали напрежението в обществото. И днес Истанбулската конвенция е аргумент в конкуренцията за власт между политическите субекти. Тя присъства в политически програми, залага се като „червена линия“ в коалиционни преговори, дебатира се в предизборни диспути и се ползва за отклоняване на общественото внимание при кризи. Трудно би могло да се каже дали има пълнолетен българин, който да не е чувал названието *Истанбулска конвенция*, чрез която понятието *джендър* навлезе в масовата публичната комуникация с много активната роля на българските медии.

Мотив да се пристъпи към този дисертационен труд е фактът, че понятието *джендър* в публичния дискурс е натоварено с негативна конотация, която се експлоатира при нужда от широк кръг политическите субекти. Въпреки че България отхвърли ратификацията в резултат на окончателното решение на Конституционния съд, който постанови, че Истанбулската конвенция не съответства на Българската конституция, темата не е затворена. Това е другият мотив за изследователския интерес.

Ратификацията се провали в още няколко държави, подписали документа предварително чрез външните си министри. През 2020 година в страни като Полша,

Италия, Франция, Унгария темата за денонсиране на Конвенцията е ситуирана в обществения и медийния дискурс. Само времето със съответната политическа компонента и геополитическа тенденция на терена на борбата за власт е решаващ фактор за евентуален акт на денонсиране или дерогация. В този смисъл съпротивата срещу Истанбулската конвенция не е български феномен, а явление в обществено-политическия живот на стари и нови демокрации, на християнски и нехристиянски държави. В него се преплитат политически, идеологически, психологически, икономически, правни, медицински и други въпроси. Като метанаука, реториката отразява тези полета на социално означени конфронтации и практически обезпечава чрез диалогичната си природа търсенето на истината или вероятната истина. Това съвсем не означава, че спорът или дебатът се води по правилата, с коректни средства. Това е третият мотив за предприемане на това изследване – да проследи процеса с помощта на реторически методи и средства, допълвайки анализа на темата с авторско анкетно проучване.

Със заглавието на дисертационния труд се поставят ограниченията на изследването. Първото – „**българският дебат по Истанбулската конвенция**“, рамкира времевия период 2018-2022 г. Заседанието на Министерския съвет на 3.01.2018 г. се приема за реторическата ситуация, в която се ражда опозиционната вербална реакция. Първоначално тя е срещу ратификацията на документа, но еволюира до отричане на джендър теорията. В изследването се означава с „**реторика на съпротивата**“ – въвежда се нечленувана форма, за да се уточни, че анализът не обхваща всички реторически прояви и в този смисъл не претендира за изчерпателност. Чрез конструкта в заглавието „**срещу джендър теорията**“ допълнително се ограничава корпусът на изследвани източници: документи, стенограми, медийни публикации, теоретични постановки и критика срещу идеите за социален пол.

2. Обект и предмет на изследването, цел и задачи, хипотеза

Предмет на изследването е *джендър теорията* и нейните рефлексии в българския дебат относно Истанбулската конвенция.

Обект на проучването е реториката на съпротивата срещу приемането на Истанбулската конвенция, разгледана в българския и международния обществено-политически контекст.

Специфичният изследователски интерес е насочен към реторико-аргументативния анализ на Истанбулската конвенция и гражданската дискусия по законопроекта за ратификация на документа. Изследването няма за цел да разглежда феминистката идеология и не е фокусирано върху развитието на този тематичен пласт.

Целта е проучване на процеса на аргументация, изследване и идентифициране на аргументите, които формират опровергаването на *теорията за социалния пол*.

За постигане на целта са поставени **следните задачи:**

- Конструирание на теоретична рамка на изследването чрез: 1) обзор на концепции и виждания за джендър теорията и нейните реторически аспекти; 2) преглед на специфичните диалогични реторически жанрове: спор, полемика, дебат, дискусия, критична дискусия и опровержение;
- Събиране и анализиране на корпус от документи, стенограми, медийни публикации, за да се очертаят тематичните ядра, в които се разгръща комуникационният процес;
- Анализ на различните видове аргументи, с които се обосновават тезите на противниците и поддръжниците на Истанбулската конвенция;
- Реторически анализ на Истанбулската конвенция като политико-правен документ.

Авторовата хипотеза е, че Истанбулската конвенция се възприема като средство за налагане на идеологически дискурс, основан на *джендър теорията*, и страхът от тази перспектива роди мощна реторическа съпротива срещу ратификацията на документа в България.

Приема се, че антагонизмът към темата е продиктуван от основания, базирани както на рационални, така и на емоционални мотиви, които изследването идентифицира, за да осмисли и оцени техния дял в общия аргументативен дискурс. Разглежда се онази част от терминологичния апарат на Истанбулската конвенция, която предизвика острата полемика. В заключение изследването прави опит да достигне до дефиниция на понятието *антиджендър реториката* чрез логиката на използваните аргументи в обществената дискусия. Избира се да бъдат систематизирани в следните аргументативни области:

юридически аргументи, социокултурни аргументи¹, религиозни и икономически аргументи. В търсене на допълнителна актуална информация провеждаме авторско анкетно проучване сред 250 респонденти в периода 30.12. 2021 – 5.01.2022 г.

Проблематиката на изследването предполага интердисциплинарен подход. За постигането на целите и задачите се прилага инструментариумът на **реторическия анализ** при комбинация с методи като **анализ и синтез, контент анализ, сравнение, описание, абстрахиране, стандартизирана онлайн анкета** и др.

Методът на анализ и синтез е приложен при общия теоретичен обзор на джендър концепциите, критиката към тях, при дефинирането на джендър реториката, политическата комуникация, специфичните реторически жанрове, феминистки теории, при очертаването на спецификите в ораторските изяви на защитници и противници на Истанбулската конвенция и др.

Контент анализът е приложен като метод при проучването на медийни публикации, както и на следните документи:

1. Документ 1. Истанбулска конвенция;
2. Документ 2. Стенограма от заседанието на Министерския съвет на 3.01.2021 г.;
3. Документ 3. Стенограма от гражданската дискусия под егидата на председателя на Народното събрание, проведена на 18.01.2021 г. в СУ „Св. Климент Охридски“;
4. Документ 4. Обяснителен доклад към Истанбулската конвенция.

Сравнението като метод се използва при очертаване на параметрите на промяната в реториката на прехода, политическите дискурси в Европа и у нас след 1989 г., идеологическите маркери в политическата комуникация и реторическата практика, разбирането за пол и джендър в западната наука и източноевропейските публикации, тезите в реторическите изяви на антагонисти и протагонисти на Истанбулската конвенция, при резултати на социологически и анкетни проучвания и други.

Описанието като метод се прилага при подбора на изследователи и концепции, тенденциите в еволюцията на идеите за социален пол, исторически факти и събития,

¹ Към социокултурните аргументи отнасяме традиция, морал, култура, здравеопазване, образование и социална политика.

структурното съдържание на изследваните документи, характеристики и особености на антиджендър движенията, специфики на политическия език, видове аргументи по тематични области в дебата за и против Истанбулската конвенция и други.

Методът на абстрахирането се използва, тъй като изследването не включва всички участници в дебата по Истанбулската конвенция, а само онези с възможности да влияят върху общественото мнение, без значение от експертизата им по темата.

Методът на стандартизирана онлайн анкета се прилага в емпирично авторско проучване за нагласите и тенденциите сред 250 респонденти в три тематични ядра: джендър теория, Истанбулска конвенция; реторика на съпротивата в българския дебат.

Реторическият анализ трябва да отговори на ключовия въпрос: какви са причините, които възпрепятстват чрез реторически аргументи и техники да се постигне консенсус в дебата по Истанбулската конвенция?

3. Обща характеристика на дисертационния труд

Дисертацията се състои от увод, четири глави, заключение, научни приноси, списък на използваната литература и приложения. Отделно е приложен автореферат. Използваната литература съдържа 224 заглавия, от които 131 са на български и руски език и 42 на латиница. Електронните ресурси на кирилица са 37, а на латиница са 12.

Първата глава „Джендър теория и реторика“ е теоретична и структурира концептуалната рамка на изследването. Тя *е посветена* на джендър подхода с неговите базови постановки, като се набелязват по-важни актуални тенденции. Поради интердисциплинарния и мултидименсионален характер на понятието *джендър* във фокуса на тази част от изследването са онези научни полета на приложение, които се пресичат с реториката, взаимно се обогатяват и развиват. Откроява се споделената терминология, която се ползва от изследователи и теоретици в различни области на науката.

В първата част на тази глава – **Теории и концепции за джендър**, се разглеждат последователно генезисът на понятието джендър, еволюционното развитие на концепциите за джендър и етапите в този процес с акцент върху идеята за социално конструиране на пола. Посочват се спецификите в четири базови концепции със силно отражение върху актуалните научни изследвания.

Въпросът с въвеждането на понятието джендър в науката извън академичното поле на лингвистиката е разгледан в раздела – *Джендър в научния дискурс*. Неговият генезис и етимологията са обосновани с тезите на български изследователки – М. Кирова, К. Славова, В. Генова. Тук се отбелязва приносът за налагане на джендър в научния дискурс на двама лекари – сексологът *Джон Уилям Пари* и психиатъра *Джон Мъни*, на социолога Джоана Скот. Анализира се дискуссионният характер на термина, дори в западната литература, където има ясно разграничаване между понятията пол (sex) и джендър (gender). Очертават се постановките за биологична база и психосоциална настройка на пола (Доуинг: 2014, Липс: 2014), тезата за джендър като социална конвенция и политическо явление (Дугин: 2021, Хоф 1999), идеята за джендър като комплекс от културни различия, приписвани и очаквани от обществото за мъжете и жените според техния анатомичен пол (Maddux, Winstead: 2020; Gilligan: 1982), твърденията, че дори биологичният пол е социално конструиран (Fausto-Sterling: 2000; Halberstam: 1998) Открояват се възгледите на П. Бурдийо (Bourdieu: 2001), Дж. Бътлър (Butler: 1990), С. дьо Бовоар (De Beauvoir: 1949/1989), М. Фуко (Foucault: 1978), С. Милс (Mills: 1995), въз основа на които се прави изводът за социума като фактор с най-голямо влияние върху формирането на джендър идентичността и джендър отношенията. Тук са засегнати два подхода в изследванията на половете – биоцентричен и културен, както и предложеният от Т. Коцева и И. Тодорова конструктивен метод на изследване на джендър проблематиката, при който основното допускане е, „че джендър е процес, а не константна величина“ (Даракчи: 2014). Подробен анализ за формирането на джендър теорията от древността до наши дни предлага И. Талина, като основни аспекти от него са представени в раздела - *Еволюция на джендър теорията*. Тук се прави преглед на идеите на древните философи (Аристотел, Платон), на средновековната християнска философия, на представители на Ренесанса (Т. Мор, Т. Кампанела: 1971), постановките на Жан-Жак Русо и Имануел Кант. Отчита се ролята на социалния прогрес в концепцията Ф. Ш. Фурие и на Фридрих фон Шлегел за „мъжествеността“ и „женствеността“ като два взаимно допълващи се принципа, които заедно образуват интегрална човешка личност. Като важен етап в еволюционното развитие се посочва тезата на Робърт Столър, който предлага терминологичното разграничаване на анатомичния пол от социалния джендър, тъй като вторият отразява първия, но невинаги съвпада с него (Цимерман, Уест: 2000).

Идеята за социално конструиране на пола се проследява в раздела на дисертацията - *Кратък преглед на етапите в развитието до идеята за социално конструиране*. Тук се

изхожда от тезата на западните изследователи, че джендър подходът е разработен като когнитивна практика на втората вълна на феминисткото движение и като критика на социалната теория. Първият етап се обособява от оспорването на концепциите за патриархат, разделение на публичното и частното и сексуалните роли. Тук е представена критика към американския функционализъм от средата на миналия век (Parsons, Bales:1955, Parsons 1949), формулирана в разработките на М. Комаровски (САЩ) и У. Клайн (Великобритания) и на техните последователи С. Уайз, Х. Уайнрайх, Л. Стенли. Критиката на недостатъците на функционалисткия модел се проектира в джендър версията на аналитичната теория на конфликта на американски изследователи Collins, Chafetz, Blumberg, Coltrane, Turner (1993: 185:26). Ограничаването на жените в частното пространство води до преразглеждане и на теорията за стратификацията, а темата изследват критично Кр. Делфи (Франция), Н. Хартман (САЩ), С. Уолби (Великобритания). Следващият етап в еволюцията на джендър теорията е мотивиран от нарастващата женска заетост и наличието на дискриминация по пол, въпреки предприети законови мерки. Това налага да се потърсят причините в човешкото съзнание и да се изследва практиката на социални взаимодействия. Базови за тези изследвания са теоретичните и методологичните подходи на две концепции: етнометодология и символичния интеракционизъм (Х. Гарфинкел: 1967; Ървинг Гофман: 1967). Социалното взаимодействие като процес на договаряне и съгласуване на значенията е ключова постановка в тях. Според Уест и Цимерман социалното взаимодействие се реализира не поради усвояването на дадени полови роли, а поради факта, че в процеса на взаимодействие лицето трябва да изразява и представя половата категория, към която е приписано. Представителите на социалния интеракционизъм се интересуват повече от символните ресурси за изграждане на отношенията между половете.

Представителите на конструктивисткия подход (например Кеслер, Макена: 1978) изтъкват, че социалните еротични контакти на хората също са социални конструкции. Тезата разширява джендър социологията с изследвания за сексуалността и еротизма (З. Баумън, А. Гидинс). Изследват се както нормативното социално поведение, така и отклонения (кръвосмешение, сексуална експлоатация, сексуално насилие, порнография и др.) (Lindsey: 2015). Маркираните етапи в развитието на джендър подхода в изследването са илюстрирани с дефиницията на Р. Конъл, един от водещите социолози в областта на джендър: „джендър е структура на социалните отношения, чиято сърцевина е човешката

репродуктивна сфера и набор от практики, управлявани от тази структура, които внасят репродуктивни различия между телата и социалните процеси“ (Connell: 1995).

В раздела - Социално конструиране на пола. Основни понятия и идеи, се прави преглед на теориите, чиято основна характеристика е социалната обусловеност на пола, която се изразява в изграждането на определен тип социални отношения, отговорни за поддържането на специфичен социален ред (Удри, Хейг). Изхожда се от постановката на Ървинг Гофман, който дефинира разнообразието от полови изяви в социалните норми и изисквания, в стереотипите и идеите, в начините за социализация и идентификация като *проява на пола* (Goffman: 2017). Посочва се конструктивисткият възглед за джендър и социологическата гледна точка за разликата между *пол и джендър*. Полът ни дефинира като мъже или жени, а джендър се отнася до разбиранията за *мъжественост и женственост в дадено общество* (Линдзи 2015:4). В рамките на теорията за социално конструиране на пола *джендър* се разглежда като продукт и процес, а като такъв се обяснява с помощта на категориите статус, роля, идентичност, стереотип и поведение. Тези социални структури и отношения са разгледани в раздела - *Джендър като статус, роля, идентичност. Концепции*. Техните специфики са очертани чрез преглед на теоретичните постановки за създаване на джендър, за перформативността, която се свързва с теорията за речевия акт, и за флуидността. В рамките на конструктивисткия подход са маркирани материалистичните и дискурсивните теории, разграничени са есенциалистският възглед от неесенциалистката гледна точка. Анализирани са широк кръг от автори, които изследват социалните измерения на пола и развиват тезите за джендър статус, джендър роли и джендър идентичност в контекста на дистинкцията *пол - джендър*. (К. Сигълман, Е. Райдер, М. Бенгли, И. Хайнем, С. Бовоар, Р. Столър). Отбелязана е тезата за подкопаването и разрушаването на статутни и статусни символи като път към освобождаване от произволна власт в трудовете на Фуко, Бътлър, Ст. Пинкър. Посочена е и обратната идея на социални конструктивисти като Дж. Маречек, М. Крофорд и Д. Поп. Тук също са споменати базови постановки за стереотипите, идеите за стереотипните роли и тяхното деконструиране (По В. Генова 2012, Бернайс 2019, Драмалиева: 2013, Батулева:2018). Анализът в тази част очертава извода, че трите социални конструкта: роля, статус и идентичност, в рамките на джендър подхода, са полово маркирани, културно обусловени, подвижни и могат да варират в зависимост от контекста (Дж. Бътлър: 1991; Даймънд и Бътърфурт: 2008; Алсоп, Фицсимънс и Ленън: 2002; Уест, Цимерман: 1997). Прави се уточнението, че в науката *джендър и сексуалност* не винаги

съвпадат. В края на този раздел се посочват и дефиниции за *пол* и *джендър* в речници и справочници.

Дисертацията въвежда раздел – *Критика към джендър теорията*. Тук се представят автори, чието основно обвинение е, че джендър теорията е напуснала полето на академизма и представлява политическа идеология, която цели да ревизира основни начала в културния процес на модерните общества и да демонтира базови постановки, свързани с половия идентитет. Анализирани са трудовете на Г. Куби (2015), М. Онфре (2019), Д. Мъри (2021), Д. Енгелс (2021), Р. Дреер (2020), Е. Марти (2021), Д. Хънтър (2018) и др. Включени са също български и руски критици на теорията за социалния пол (Б. Чуков: 2021, В. Вацев: 2019, Катасонов: 2021, Фурсов: 2020, Четверникова: 2020 и др.). Истанбулската конвенция носи етикета „идеологически документ“, затова в тази част от дисертацията се прави кратък преглед на дефиниции и функционални характеристики на понятието *идеология* (Пенев, Попиванов: 2014; Eagleton: 1983; Santori: 1969; Geertz: 1973; П.-Е. Митев: 1991; Hamilton: 1987 и др.). Очертава се разликата между идеология и наука, изледвана от различни автори (В. Пенев, Б. Попиванов, Е. Фром, Ал. Зиновиев, Е. Дайнов, А. Фурсов и др.). Въз основа на теоретичния анализ се прави изводът, че от академична гледна точка категорията *джендър идеология* е дискуссионна, но тя се полемизира в полето на политическата и гражданска реторика.

Втората част на първа глава – *Реторика*, представя онази част от реторическата теория, която се съотнася с нейната диалогична природа. Със своя статут на метанаука реториката отразява социално означените конфронтации, каквито породи и самата Истанбулската конвенция. Непосредствената задача тук е да се стеснят границите на теоретичното поле, за да се конструира реторическата рамка на изследването. За целта на изследването във фокуса на анализа са диалогичните реторически жанрове и особености на джендър реторика.

В раздела *Диалогична природа на реториката: спор, дебат, опровергаване, дискусия*, се очертават спецификите на всеки един от посочените реторически жанрове. Теоретичният обзор тук има привилегията да се опира на реторическата школа на преподавателите от катедра „Реторика“ в СУ „Св. Климент Охридски“. Посочени са също отделни постановки и автори от класическата реторика и Новата реторика, които се отнасят до диалогичните реторически формати. Във фокуса на реторическото поле се поставя опровергаването, което

се явява изследователски инструмент в научното обосноваване на хипотеза. Търси се паралел с Истанбулската конвенция и с убеждаващата комуникация като цяло. Имено като опровержение се разглежда реториката на съпротивата срещу джендър теорията в политическите дебати и гражданската дискусия. Реторическата аргументация се представя чрез концепцията за словесна и социална дейност, целяща да обоснове или отрече приемливостта на определена гледна точка. Ядрото на убеждаващата комуникация е съгласието и склоняването на аудиторията в полза на идея, решение, позиция – чрез техниките за аргументация, подходящи за конкретна реторическа ситуация или реторически формат. С изграждането на аргументативно поле се постига преодоляването на естествената съпротивата срещу определено съобщение. Диалогът като форма на справедливо решение на проблемите се конституира още в античната реторика (Д. Александрова: 2013). Самият Сократ развива до съвършенство метода за водене на диалог (спор, беседа), известен днес като Сократова беседа. Методът е описан за пръв път от Платон в неговите „Диалози“. Българската изследователска традиция е богата с анализите на Д. Александрова, В. Руменчев, Н. Стефанова, Г. Петрински, Й. Ведър, В. Мавродиева, В. Радева, Росица Йорданова, Т. Коцева, които проучват природата и функциите на спора, публичните дебати, критическата дискусия, дефинират техни особености и систематизират основни характеристики на процеса на аргументация в споменатите реторически формати. Г. Петрински в книгата си „Късноантична и византийска канонична реторика“ подчертава, че теорията за пренията се занимава с подходящите за всяка ситуация аргументи и конкретно за начина за спечелване на делото при различни видове стазиси (казуси) (Петрински 2014: 78). Д. Александрова посочва три начина на опровергаване: чрез критика към тезиса, чрез критика към аргументите и чрез критика към демонстрацията (Александрова 2014: 69-71). Н. Стефанова описва прякото и косвеното опровержение към тезиса, за най-ефективния начин на оборване на противниковата теза пише и Г. Петрински (Стефанова: 2015, Петрински: 2014). Й. Ведър е цитиран с типологизация на споровете, съгласно която спорът за и против Истанбулската конвенция е „публичен и открит“, „спонтанен и организиран“, с многостранна пространствено-времева реализация (Ведър 2001: 37). Аудиторията като цел на всяко реторическо общуване е във фокуса на цитираните по-горе автори. Представителите на прагма-диалектичката теория въвеждат в литературата термина *критическа дискусия*, подчертавайки рационалния характер на аргументацията и нейната връзка с критичното мислене. Тук са посочени десетте правила за водене на критична

дискусия, чиято цел е постигане на истината (Емерен, Гротендорст 2009:73-83). Правилата за организирането, етапите на провеждането на дискусиата, функциите и комуникационните роли на участниците дефинира И. Мавродиева. (*Мавродиева 2013: 185-203*). Добрата аргументация в дебата предполага предпазване от логически грешки, затова са подбрани примери за логически грешки, формулирани още от средновековните мислители. Въз основа на представения теоретичен обзор се прави извода, че темата за Истанбулската конвенция по същество е дебат едновременно за факти, за ценности и за политика, но се превръща в спор за интерпретации на факти, ценности и политики.

Приложението на джендър теорията в науката реторика се разглежда в раздела – *Джендър реторика*. Понятието джендър реторика е сравнително ново и все още търси своето утвърждаване. Реторически понятието *джендър* се свързва с феминизма като политическо движение и с феминистката критика към реториката. Настъпилите промени от края на 19 век и началото на 20 век се отразяват върху културното разбиране за пола, а заедно с това – правата, привилегиите, ролите на мъжете и жените в обществото. Тези социални явления отекват в реториката. Подразделът – *Джендър в българския дискурс*, проследява усилията на български академични изследователки от началото на 90-те години. Някои от тях ползват преводния еквивалент – род, а други предпочитат социален пол или социопол, трети дават предимство на пряката транслитерирана заемка *джендър* (К. Славова, М. Кирова, Кр. Даскалова, Т. Коцева, В. Азарова, Р. Мухарска). На по-късен етап се решава да се използва преводът на “gender” като „пол” вместо „род” (Даскалова, Славова 2004: 8). Точното значение на чуждицата и днес остава дискуссионно, особено в контекста на дебата относно Истанбулската конвенция, но връзката му с феминизма в литературата не се поставя под съмнение. В раздела – *Феминистки проекции*, се прави кратък преглед на основните феминистки идеи, които се представят чрез популярни класификации и периодизации – модел на вълните, модел на фазите, модел на историческите етапи (Драмалиева 2013, Н. Видева 2013, Кръстева 1997, Генова: 2012, Коцева: 2001). Редица автори говорят за *множественост* на вълни и концепции, които се развиват след 80-те години на миналия век (Мъри: 2021, Brown: 2004). Джендър феминизмът се появява през 90-те години на 20 век, а в литературата се среща също като феминизъм на политическата коректност (Друмева 2013, Сомърс: 1994). Джендър се явява постмодернистки наследник на феминизма, еволюционен етап, но и вече обособена теоретична област, твърди В. Генова (2012). Т. Батулева отбелязва факта, че в различните феминистки теории *джендър* има различни прочити и повдига

въпроса с кой от всички тях фигурира в Истанбулската конвенция (Батулева: 2018). В научната теория езикът се появява като инструмент на комплексни отношения между пол, джендър и тяло някъде през 80-те години на миналия век. В тази част се анализира връзката език- власт чрез концепциите на автори като Елизабет Грос, Мойра Гейтънс, Люс Иригаре, Рози Брайдоти, Д. Остин, Дж. Бътлър, М. Фуко, К. Бърк. Д. Александрова акцентира върху женските възприятия, опит, значения, практики, а те не са вградени в езика от авторите на нефеминистката реторика. Особено остра е американската феминистка критика срещу реториката, която се оценява като „маскулизирана“ и следва да бъде редефинирана, оженствена т.е. реториката да стане приканваща, приласкаваща, диалогична (Foss: 1989, К. Крос Кемпъл: 1989, Гиърхарт: 1979). Е. Иванова смята, че джендър в реториката може да се разглежда в широк и в тесен смисъл. В тесен смисъл се разбира като комплекс от социални, психически и културни характеристики на половете, които предпоставят мисленето и поведението на мъжете и жените. Джендър е не-физиологическа компонента. В широк смисъл, джендър в реториката е тематичен признак, вид аргументация или подвид реторика (Иванова: 2022). За основополагаща в *джендър реториката* се смята дискурсивната теория на Д. Бътлър, според която *джендър* се разглежда по-скоро като идентичност. В раздела - *Характеристики и особености на джендър реторика*, се поставя акцент на българските изследователки: Д. Александрова, Т. Батулева, В. Генова, М. Аспарухова, Е. Иванова.

От прегледа на идеи и концепции, базирани на теорията за социалния пол, се прави изводът, че не може да се говори за единна и монолитна джендър теория, а по-скоро за подходи. Това се аргументира допълнително от мултидисциплинарния и мултидименсионалният характер на понятие *джендър*. Дори в западната наука, където то е ясно отграничено от пол (sex), продължават дискусиите за границите и отношенията между двете. За българския контекст ситуацията е допълнително усложнена поради отсъствието на лингвистичен еквивалент на джендър. Това прави трудно теоретизирането на пола като социален, културен и психологически феномен. Обзорът на критиката от български и чужди автори показва, че концепцията за джендър се асоциира с идеология.

Втора глава на изследването е озаглавена „*Истанбулската конвенция в българските дебати*“. В нея са обособени пет части, в които се прилага комплексен аналитичен подход. Във фокуса на изследването са два дебата – политическия - заседанието на Министерски съвет на 3 януари 2018 г., и гражданския – дискусиата на 18 януари 2018 г. в Софийския университет. Те се разгръщат в специфичен реторически контекст, който носи белезите на

прехода с неговите дълбоки политически, икономически, социални промени. В рамките на българския политически дискурс Истанбулската конвенция е феномен с продължителността на дебата „за“ и „против“. Антиджендър съпротивата не е типично „български случай“, а явление в обществения живот на стари и нови демокрации, които обединяват различни социални групи.

Първата част на тази глава – *Актуалност на проблема: България с критики от Брюксел до Вашингтон*, се спира на острите реакции към България по повод нератифицирането на Истанбулската конвенция. Въведени са примери от реторически изяви на висши представители на ЕС, СЕ и ООН: Урсула фон дер Лайен – председател на ЕК, Дубровка Симонович - специален докладчик по въпросите на насилието над жени към ООН, Хелена Дали - комисар за равнопоставеността в ЕК. Изведени са също критичните бележки към страната ни, които съдържа Резолуцията на Европейския парламент относно принципите на правовата държава и основните права в България ((2020/2793(RSP)) (ЕП: 2020).

Във втората част на тази глава – *Антиджендър движения – характеристики и особености*, е открито една продължителна тенденция на съпротива срещу джендър, като са проучени различни европейски и български антиджендър движения, инициативи и кампании. Задачата в тази част от изследването е идентифициране на такива граждански структури и очертаване на техните специфични особености с реторически средства.

Третата част на втора глава – *Българският политически дебат относно Истанбулската конвенция*, съдържа анализ на *реторическите аспекти на българския преход*, очертава *параметрите на промяната от социализъм към демокрация*, маркира тенденциите в *реториката на прехода*, в *политическата комуникация*, *политическата реторика* и *политическия език*. *Лингвистичният вектор политика-политики* е идея за описване на дълбоката социална трансформация, която настъпва с края на една епоха в 1989 г. и началото на нова, която идва със своите езикови рефлексии на доминиращата политическа идеология. Изхожда се от постановката, че езикът е менталност, задаваща и отразяваща обществения дискурс, и представляваща сърцевината на всеки тип идентификация. Тук са въведени последователно аналитични тези и постановки на български изследователи в областта на политологията, реториката, социологията, психологията и лингвистиката (Мизов: 2019, П-Е. Митев: 1990, Александрова: 2019, Марчева: 2019, Михайлов: 2010, Христов: 2016, Стефанова: 2019, Петрински: 2016, Танев:

2008, Николова: 2015, Батулева: 2019, Колева: 2018. Радева:2019 и др.). Целта е да се очертаят и систематизират актуалните тенденции в политическото говорене, които да послужат за научното осмисляне на вербалните изяви на политически фигури, въввлечени в спора за и против Истанбулската конвенция. Те са описани и анализирани реторически в четвъртата част на втора глава - *Джендър в политическия дискурс*. Тук във фокуса на изследването е реторическата аргументация на политици – членове на кабинета, народни представители, президент и вицепрезидент, лидери на парламентарно представените партии, участващи в дебата. За отправна точка в реторическия дискурс се приема заседанието на Министерския съвет от 3 януари 2018 година (МС: 2018). Точка 6 от Дневния ред предвижда Проект за решение за предложение до Народното събрание за ратифициране на Конвенцията на Съвета на Европа за превенция и борба с насилието над жени и домашното насилие, подписана на 24 април 2014 г. От стенограмата на проведеното заседание се изясняват тезите и антитезите, които следващите месеци доминират реторическия спор про- и антиратификацията. Идентифицирани са ключовите думи в процеса на аргументацията: „пол”, „социален пол”, „джендър”, „равнопоставеност на половете”, „насилие над жени”, „семеини ценности”, „стереотипни роли”, „традиции”, „идентичност, основана на пола”, „трети пол”, „еднополови бракове”. В рамките на българския политически дискурс Истанбулската конвенция е феномен с продължителността на дебата „за“ и „против“, с непознатата до този момент реторическа съпротива на всеки опит да се адресират проблеми, който документът третира, и с политическата злоупотреба с документа, която пряко корелира с пропагандата като форма на комуникация.

Петата част на втора глава е озаглавена *Джендър в широка гражданска дискусия*. Разделението на защитници и противници на ратификацията в кабинета, в президентската институция и в парламентарния корпус се мултиплицира в четвъртата власт – медиите. В опит да се преодолее съпротивата от самото ѝ зараждане се организира и провежда обществената дискусия под егидата на председателя на 44. народно събрание Цвета Караянчева. В тази част на главата непосредствената задача е да се анализира дискусията, проведена в СУ „Св. Климент Охридски“ на 18 януари 2018 година. Целта е да се очертаят тематичните ядра на противопоставяне и да се състави класификация на аргументите в тезите и антитезите на участниците в дискусията. Прилага се методът контент-анализ за установяване на най-често използваните лексеми в изказванията, както и употребите им във вербалните изяви на защитници и противниците на ратификацията. В дискусията се чуват

44 изказвания, в това число становища и позиции от неправителствени организации, граждански формации и политически партии. Идентифицирани са 27 изказвания против ратификацията на Истанбулската конвенция и 17 в подкрепа на ратификацията. Участниците в дискусиата ползват широк набор от аргументи, те са систематизирани в следните аргументативни области: **юридически, социокултурни, религиозни и икономически** доводи. Качеството на проведената дискусия се оценява според принципите за критическа такава.

В края на втора глава се стига до **следните изводи**:

Топоси на антиджендър движенията са брак, традиционно семейство, деца. Джендър идеология, нетрадиционна сексуалност, еднополови бракове са общо място за критиката срещу Истанбулската конвенция. Документът се асоциира с джендър теорията по аналогия, което предпоставя и редица логически грешки. Джендър в българския реторически дискурс е дума – пришелец без точен еквивалент, но с претенции за политически ангажимент, преди да е изяснен езиковият. Навлиза в речниковия оборот чрез административния, юридическия и публицистичния език след присъединяването на България към Европейския съюз. Езиковата неологизация има за цел да отговори на променящите се реалности, а политическата реторика, да ги конструира и отрази. Новите ценности и отношения, в резултат на дълбоките социални, икономически и политически промени у нас след 1989 година, търсят своята легитимност чрез национални законодателства и международни договори. Понятието *политики* плавно налага микронаративи за сметка на глобалната картина за света в следствие на благородната либерална цел да се защити достойнството и свободата на всеки индивид. В този контекст се вписват и така наречените идентичностни политики, джендър политики и други.

Когато терминологичната неологизация засяга идеи, теории и учения с претенции за упражняване на власт, се наблюдават разнообразни езикови стратегии. Политическите дебати по Истанбулската конвенция разкриват лоши вербални практики, формирани под влияние на реторическите тенденции от прехода: унификация, профанизация и семплификация. Констатира се яркото проявление на демагогията като похват в политическото говорене, често оцветено с агресивна реч и вулгаризми.

Гражданската дискусия за и против ратификацията на Истанбулската конвенция започна като дебат относно насилието над *жени и домашното насилие*, но бързо се

трансформира в спор за *джендър* и *джендър идеология* и придоби форма на полемичен сблъсък на интерпретации за ценности. Социокултурните аргументи доминират вербалните изяви, а това показва, че комуникационната бариера на основата на идейно-ценностно противопоставяне остава непреодолима на този етап.

Третата глава на изследването е озаглавена *Истанбулска конвенция – реторически анализ*, и включва две части. Първата изследва *структурно-композиционното съдържание на документа* в диадата комуникатор – аудитория, при което се открояват класическите реторически средства етос – патос – логос. Във втората се анализира *основни понятия, цели и функции на Конвенцията*.

Истанбулската конвенция (СЕ: 2020) в преводния ѝ вариант на български език е документ от 32 страници в 12 глави и 81 члена. За целите на настоящото изследване се ползва оригиналният текст на английски език, публикуван на официалната страница на Съвета на Европа (Council of Europe: 2021), както и българския вариант, приложен към проектозакона за ратификация на документа.

Структурно-композиционният анализ на Истанбулската конвенция очертава нейните четири стълба: превенция, защита, наказателно преследване и координирани политики. Те се явяват тематични ядра, в които се разгръща аргументацията на основния тезис – борбата с насилието над жени и деца и домашното насилие. Текстът на документа е организиран в Преамбюл, 12 глави и Приложение. Преамбюлът отразява демократичните ценности и принципите, идеите за равенство на половете и недискриминация, мотивиращи борбата с всички форми на *насилие, основано на пола*. Корпусът от членове в Истанбулската конвенция формира политико-правна и институционална логика за справяне със социалното явление *насилие над жени и домашно насилие*. То е предмет на целия документ, а негов обект са всички жертви.

Философията на документа безспорно отразява идейно-ценностния модел на Европейския съюз, който се изяснява и чрез терминологичния апарат. В Истанбулската конвенция определенията се съдържат в член 3, в дисертацията те са посочени и с английския еквивалент.

Едно от задължителните условия при разработката на основните понятия, които са ключови за Конвенцията като правен инструмент, е споделеното смислово и ценностно

съдържание. Първото препятствие по пътя на „споделеното съдържание”, предизвикало българското „объркване”, е свързано с дефиницията за **пол (gender) в чл. 4, ал. 3, който гласи:** „The implementation of the provisions of this Convention by the Parties, in particular measures to protect the rights of victims, shall be secured without discrimination on any ground **such as sex, gender**, race, color, language, religion, political or other opinion, national or social origin, association with national minority property, birth, sexual orientation, **gender identity**, age, state of health, disability, marital status, migrant or refugee status, or other status” (СЕ: 2021, р. 3). **В превод:** Прилагането на разпоредбите на настоящата Конвенция от страните, по-специално мерките за защита на правата на жертвите, трябва да бъде осигурено **без всякаква дискриминация, основана на пол, социален пол**, раса, цвят на кожата, език, религия, политически или други убеждения, национален или социален произход, принадлежност към национално малцинство, имуществено състояние, рождение, сексуална ориентация, **идентичност, основана на пола**, възраст, здравословно състояние, увреждания, семейно положение, статут на мигрант или на бежанец, или друг статут. Това объркване се задълбочава с интерпретациите в чл. 12, чл. 14 ал. 3 и чл. 60 от Истанбулската конвенция. Присъствието на понятия, натоварени с негативна конотация в българския език, мултиплицира объркването и предизвика моралната паника чрез цитираните преводи на чл. 4 ал. 3, с интерпретациите по чл. 12, чл. 14 и чл. 60². Спорът про- и антиконвенцията се развива именно във връзка с тях, а Обяснителният доклад към документа не допринася за тяхното изясняване, напротив – става повод за още по-силна конфронтация на идейната барикада, наречена Истанбулска конвенция. Ключовите думи в разразилата се полемика са: *пол; социален пол; джендър; равнопоставеност на половете; насилие над жени; семейни ценности; идентичност, основана на пола (gender); стереотипни роли; традиции.* Неочаквано в нея се появиха също словесни конструкции като *трети пол и еднополови бракове*, като медиите допринесоха за тяхното налагане в гражданската дискусия.

Подготовката на международен правен документ - Договор, какъвто е Истанбулската конвенция, при отсъствието на споделени ценности, споделен понятиен апарат и консенсус в областта на термините *пол* и *джендър*, определя категоричното изискване за анализ на реторическия дискурс - възможна ли е убеждаващата комуникация на Конвенцията в

²Конвенция на Съвета на Европа за борба с насилието над жени и домашното насилие. <https://rm.coe.int/168046246f>.

нейната класическа верига? Отговорът на въпроса кои са аргументите, с които нератифициралите Конвенцията страни обясняват своя отказ, изисква *анализ* на реторически аспекти на Конвенцията. Тук документът се разглежда като подвид на политическата реторика, но за разлика от другите видове – парламентарна, президентска, държавно-политическа, конвенцията е *институционална* (Виж Мавродиева: 2004). Съветът на Европа е институцията, в чиито прерогативи влиза артикулирането на *правни инструменти*, които да гарантират правата на човека на територията на европейските страни, както и на тези, които подписат/ратифицират съставлящите ги документи. Разглеждането на Конвенцията като *институционална* реторика с цел убеждаваща комуникация, предполага анализ на всяко звено от комуникационната верига: *Кой казва, Какво казва, С каква цел, На кого, По какъв начин, Какъв е очакваният ефект* (Йорданова: 2010) . Комуникаторът, адресат на реторическото ценностно послание на документа, е институцията – Съвет на Европа. Истанбулската конвенция е крайният продукт на редица инициативи, резултат от съвместната двегодишна работа на авторски колектив от експерти. Затова този колектив също влиза в ролята на комуникатор, автор на ценностното послание, адресат на Истанбулската конвенция. Разглеждана като политическа комуникация, има основание да се приеме становището на Н. Стефанова и други автори, че „в политическата комуникация се обособяват три основни комуникативни субекта: *политически институции, медийни институции и граждани* (Стефанова 2017: 51). Аудиторията на ценностното послание е *универсална, глобална, смесена*. Тя е *призована да бъде активна*, да участва във всички етапи на процесите за защита на правата и равнопоставеността на жените, на висшата ценност – живота на жените и децата (Виж Петрова: 2021).

Въз основа на анализа в трета глава са правят следните изводи:

Документът има твърде общ и формален характер в съществена част от включените глави и разписани членове. В пределно кратки формулировки се въвеждат важни теми като: *финансиране, информация, съобщаване, преследване, разследване и доказателства, подкрепа за жертви*. Същевременно твърде детайлно и в очевидна съдържателна и обемна диспропорция са описани отделните видове сексуално насилие, при това голяма част от практиките са нетипични за европейската културна и религиозна традиция (Виж Глава 5, Членове 29 – 49). Подобна аргументативна асиметрия откриваме и в Глава VI, свързана с правната защита на жертвите.

Огромна част от членовете в Конвенцията постановяват „Страните предприемат необходимите законодателни или други мерки за...”, без да се посочват и уточняват съдържанието и обхватът на понятието „други мерки”, т.е. не се пояснява какви могат да бъдат другите мерки и от какво естество са те. Използването на тези „чадърни термини” също допринася за формалното звучене на Конвенцията в отделни нейни части. Рангът на Истанбулската конвенция като международноправен документ предполага значителна яснота и конкретика на съдържанието.

В тезисите на Конвенцията – **превенция, защита, наказателно преследване и координирани политики**, е заложен стремежът за изграждане на стандарти за равнопоставеност на половете. В част от текстовете се говори за „овластяване на жените” и за „икономическа независимост на жените” – аргументи към силата. Само по себе си това поражда вътрешно противоречие в документа, а според отделни анализатори дори поставя в позиция на дискриминация мъжете, които също могат да бъдат жертви на насилие (както изрично се посочва в Преамбюла на Конвенцията).

Слабото звено на Конвенцията са въпросите, свързани с информацията и комуникацията. Категорично-понятийният апарат в английския оригинален текст не предполага комуникационна бариера, но в българския преводен вариант поражда интерпретации, които провокират дебатите. Една от основните причини е отсъствието на точен еквивалент на термина *gender* в българския език. За аудиторията на редица западни страни понятието *джендър* присъства трайно в политико-правната им система. За нея то е релевантен на заявените цели в документа и тя е активна в комуникационния процес, поради споделено смислово-ценностно съдържание. Българската аудитория реагира негативно, поради отсъствието на лингвистична и юридическа яснота на понятията *gender* и производните му – *gender identity* и *gender based violence*. Това доведе до ефекта на цялостно отхвърляне на Истанбулската конвенция, анализът на която очерта сериозни реторически слабости. Очевидно е, че те в голяма степен възпрепятстват процеса на убеждаваща комуникация по темата. В резултат, българската аудитория не успява да се идентифицира със заявените идеи и цели на комуникатора – Съвета на Европа.

Четвърта глава - Анкетно прочуване, представя авторско анкетно проучване по темата на дисертацията. То е проведено в периода декември 2021-януари 2022 година сред 250 респонденти чрез онлайн анкета. Събраната емпирична информация представлява

актуални данни от публичната среда по проблематиката на дисертацията, макар извадката да не е представителна за страната. Анкетата включва само закрити въпроси.

В първата част на четвърта глава са описани - *Цел, задачи, метод на анкетно изследване*, който е стандартизирана онлайн анкета със закрити въпроси чрез инструмента https://www.google.com/intl/bg_bg/forms/about/.

Въпросите в анкетата са от вида *съдържателни* в следните насоки:

- За социално положение и статус;
- За степен на информираност;
- За непосредствено социално обкръжение;
- За изясняване на отношения и ценностни ориентири;
- За морални и правни норми;
- За отношения към хора и институции.

Втората част на тази глава е аналитична и структурирана в два раздела. Първият *Исходни данни, е посветен на структурно-съдържателни аспекти на самата анкета*. Тя залага въпроси, които изследват становището на респондентите за тяхното отношение, мнението и оценката към Истанбулската конвенция, към конкретни юридически решения, медийни и публични позиции, свързани с документа (Приложение №1).

Първата част от въпросите проучва информираността на респондентите за Истанбулската конвенция.

Втората част въпроси изследват източниците и комуникационните канали, от които респондентите са запознати, както и отношението на доверие към тях.

Третата група въпроси проучва как респондентите разбират и интерпретират проблематизираните в дебатите понятия *джендър, джендър теория, джендър образование*.

Четвърта група въпроси изследва отношението към хората с нетрадиционна сексуалност, гей браковете и осиновяването на деца от еднополови двойки.

Последната група въпроси са свързани с насилието над жени и деца и домашното насилие, заявената цел на Истанбулската конвенция, и оценката на респондентите за нейното съдържание. За целта са използвани цитати от изказвания на политици и общественици, като е дадена възможност за повече от един отговор.

Анкетата отразява идентифицирани в анализа на дебата и дискусиата относно Истанбулската конвенция **тези и аргументи на спорещи страни.**

Анкетата като метод за изследване на общественото мнение е социологически метод, а проведена в електронна среда е много бърз и удобен похват за тестване на нагласи и убеждения.

В раздела *Анализ на резултатите*, са представени агрегирани данни от онлайн анкетата с графики (Приложение № 2). В нея участват 152 жени и 97 мъже, един от респондентите е отбелязал за пол „друг“.

237 от респондентите са пожелали да отбележат **сексуалната си ориентация**. От тях 226 са хетеросексуални, 4 са хомосексуални, 4 – бисексуални и 3 посочват „друга“ извън дадените три възможности.

Разпределението по възраст е както следва: до 25 години - **28**; от 26 до 35 години – **59**; от 36 до 45 години – **57**; от 46 до 60 години – **76**, и над 61 години – **30**. В анкетата се включват най-вече активни и работещи хора, като интересът към нея е най-силен във **възрастовата група 46 - 60 години.**

82.8 % (207) от анкетираните отговарят, че имат висше образование, 9 (3.6 %) са с полувисше, 19 (7.6 %) са със средно специално, 13 са със средно общо образование, един (0.4 %) е с основно и един с по-ниско от основно образование.

Най-много участници в анкетата живеят в областен център – 65.6 % (164), 12% (30) са участниците от столицата, 7.6 % (19) живеят на село, 22, или 8.8 %, казват, че живеят в общински център. 15 или 6% са жителите на малък град.

Изводи от анкетното проучване:

1. Истанбулската конвенция е популярна и актуална тема в обществения дискурс.
2. Информацията на респондентите за Истанбулската конвенция е преимуществено опосредствана – медии и социални мрежи; текстът на Конвенцията е първичен източник само за една трета от анкетираните.
3. Домашното насилие е обективно съществуващо социално явление, но Истанбулската конвенция не се възприема като инструмент за справяне с него. Близко половината заявяват, че познават жертви на домашно насилие.
4. Понятието *джендър* се интерпретира като „пол по избор“ или „трети пол“.
5. Джендър теорията се асоциира с идеология, а не с наука.
6. Истанбулската конвенция съдържа елементи на джендър идеология.

Въз основа на това можем да заключим, че реториката на съпротивата черпи аргументи от страховете за децата и семейството, манипулира с тях, за да опровергае отдавна утвърдени ценностни императиви като правата на жените и равенството между половете.

Противниците на Истанбулската конвенция в анкетата са на различна възраст, хетеросексуални, от областен град, с висше образование, предимно жени, но и мъже. Познават жертви на домашно насилие, но не смятат, че Истанбулската конвенция решава проблема с домашното насилие.

Защитниците на конвенцията в анкетата са предимно жени (много по-рядко мъже) с висше образование от областен град, чели са документа, познават жертви на домашно насилие. За тях Истанбулската конвенция е документ, който решава проблема.

Анкетното проучване потвърждава допускането, че **Истанбулската конвенция се възприема като средство за налагане на идеологически дискурс, основан на джендър теорията, и страхът от тази перспектива се проектира в мощна реторическа съпротива срещу ратификацията на документа в България.**

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Настоящото изследване е посветено на публичния дебат, който се състоя около Истанбулската конвенция, чиято ратификация роди мощна реторическа съпротива. В този дебат се включиха министри, политически лидери, президентската институция, учени, интелектуалци, граждански организации, медии. В горещата фаза на дебатите позиция против ратификацията изразиха Българската православна църква и останалите вероизповедания. Институционално се произнесе и Конституционният съд. Темата получи широк отзвук в медиите и социалните мрежи, но продължава да бъде дискусийна в политическия и гражданския дискурс. Тя открива широко изследователско поле за науката реторика и настоящата дисертация прави първи опити в това сериозно академично предизвикателство.

Специфичният изследователски интерес е насочен към реторико-аргументативния анализ на Истанбулската конвенция и гражданската дискусия по законопроекта за

ратификация на документа. Изследването не разглежда феминистката идеология и не е фокусирано върху развитието на този тематичен пласт.

Анализирани са представителни документи, стенограми, медийни публикации и официални материали. Приложен е инструментариумът на реторическия анализ при комбинация с методи като анализ и синтез, контент анализ, сравнение, описание, абстрахиране, стандартизирана онлайн анкета.

Дисертацията прави преглед на идеи и концепции, базирани на теорията за социалния пол. От обзора на литературата се прави изводът, че не може да се говори за единна и монолитна джендър теория, а по-скоро за подходи. Това се аргументира допълнително от мултидисциплинарния и мултидименсионалният характер на понятие *джендър*. Дори в западната наука, където то е ясно ограничено от пол (sex), продължават дискусиите за границите и отношенията на двете. За българския контекст ситуацията е допълнително усложнена поради отсъствието на лингвистичен еквивалент на джендър. Това прави трудно теоретизирането на пола като социален, културен и психологически феномен. Изследването въвежда критика към концепцията на български и чужди автори, които откриват хоризонт за дебати.

В дисертацията се набелязват спецификите на диалогичните реторически жанрове: спор, полемика, дебат, дискусия, критична дискусия. Поставя се акцент върху опровергаването като реторически метод за преодоляване на противниковата теза с логически средства и реторически техники, подходящи за конкретна ситуация или реторически формат. Посочват се характеристики и особености на джендър реториката.

Изследването очертава специфики на българската политическата реторика и политическата комуникация в Периода на прехода. Разглеждат се характеристики на политическия и идеологическия език във времето на дълбоки социални, икономически и политически промени след 1989 година. Анализират се отделни маркери на политическото говорене – демагогия, профанизация, семплификация, вулгаризация на речта и други, които се установяват в реторическите изяви на субектите в дебатите. Констатира се лоши реторически практики в политическите дебати по Истанбулската конвенция.

В дисертацията се описват специфики и особености на антиджендър движения, групи и кампании, които участват в съпротивата срещу джендър теорията с реторически средства.

Концепциите за невинното дете, християнските ценности, брака и традиционното семейство са фундамент в аргументативните им стратегии както в Европа, така и у нас.

В дисертацията се прави анализ на различните видове аргументи, с които се обосновават тезите на противниците и поддръжниците на Истанбулската конвенция в гражданската дискусия относно ратификацията на Истанбулската конвенция. Обособяват се в четири аргументативни области: юридически, социокултурни, религиозни и икономически. Въз основа на анализа се прави следният извод за дискусията: тя започва с характеристики на дебат относно насилието над жени и домашното насилие, който бързо се трансформира в спор за джендър и джендър идеология и придобива особеностите на полемичен сблъсък на интерпретации на базови ценности. Социокултурните аргументи доминират вербалните изяви на участниците в дискусията.

Изследването предлага реторически анализ на Истанбулската конвенция като политико-правен документ. Анализира структурно-композиционното съдържание в диадата комуникатор – аудитория и се открояват класическите реторически средства етос – патос – логос. Установяват се слабости като неяснота и конкретика във важни теми и нерелевантни на заявените цели аргументи, които възпрепятстват убеждаващата комуникация.

Дисертацията въвежда авторско анкетно проучване за събиране на емпирична информация, която обогатява изследването с актуални данни от публичната среда по проблематиката. Прилага се методът на стандартизирана онлайн анкета със закрити въпроси чрез инструмента https://www.google.com/intl/bg_bg/forms/about/, сред 250 респонденти в периода декември 2021 – януари 2022 г. Анализът на резултатите показва, че темата за Истанбулската конвенция е обществено значима, а аргументите против документа остават валидни четири години след горещата фаза на дебатите относно ратификацията. Въз основа на този анализ се правят следните изводи за мнението, отношението и нагласите на респондентите:

1. Домашното насилие е обективно съществуващо социално явление, но Истанбулската конвенция не се възприема като инструмент за справяне с него;

2. Понятието *джендър* се интерпретира като „пол по избор“ или „трети пол“;

3. Джендър теорията се асоциира с идеология, а не с наука;

4. Истанбулската конвенция се уличава в джендър идеология, повече заради медийното представяне, отколкото заради обективното съдържание на документа.

Потвърждава се хипотезата на изследването, че Истанбулската конвенция се възприема като средство за налагане на идеологически дискурс, основан на *джендър теорията*, и страхът от тази перспектива се проектира в реторическа съпротива срещу ратификацията на документа в България.

Използвана литература

1. Александрова, Д (2013). *Женският глас в българския парламент*. В: Равнопоставеност на половете в политиката. Българският глас (М. Мизов, Л. Канева, съст.). София: Фондация "Фридрих Еберт". С. 97-134.
2. Александрова, Д (2013). *Метаморфози на реториката през ХХ век* (Второ преработено и допълнено издание изд.). София: УИ "Св. Климент Охридски".
3. Александрова, Д (2013). *Метаморфози*. София: УИ "Св. Климент Охридски".
4. Александрова, Д (2013). *Основи на реториката*. София: УИ "Св. Климент Охридски".
5. Александрова, Д (2014). *Основи на реториката*. София: УИ "Св. Климент Охридски".
6. Александрова, Д (2017). *Тенденции в политическата реторика на българския преход*. От Л. К.-Б. Цанев (Ред.). В: Реторика на времето. Габрово: ЕКС_ПРЕС. С. 223-237.
7. Александрова, Д (2019). *Маркери на перестроечния новогovor или за новите и старите корени на политическите езици на "прехода"*. В: Преходът и политическите езици. М. Мизов (Ред.). София: Център за исторически и политологически изследвания, Българска асоциация по реторика, Фондация "Солидарно общество". С. 109-127.
8. Антонова, Т (2010). *Еволюция гендерной теории и ее отражение в педагогической научной мысли*. Молодой ученый. С. 7-12.
9. Аристотел (2013). *За поетическото изкуство* (А. Ничев, Прев.) София: Захарий Стоянов.
10. Аристотел (2013). *Реторика* (А. Ничев, прев.) София: Захарий Стоянов.
11. Балова, С (2019). *Екополитическа реторика на прехода*. В: Преходът и политическите езици (М. Мизов, съст.). София: Център за исторически и политологически изследвания, Българска асоциация по реторика, Фондация "Солидарно общество". С. 242-251.
12. Батулева, Т (2005). *За другостта на женското и съхранението ѝ*. София: Фабер.
13. Батулева, Т (2019). *Жените и насилието: стереотипи и алтернативи*. В: Преходът и политическите езици (М. Мизов, съст., науч. ред.). София: Авангард

14. Прима. С.266 -275.
15. Бернайс, Е (2020). *Формиране на общественото мнение* (Д. Йорданов, прев.)
София: Изток-Запад.
16. Бернайс, Е (2019). *Пропаганда* (Д. Йорданов, прев.) София: Изток-Запад.
17. Бовоар, С. д (2020). *Вторият пол* (Е. Грекова, прев.) София: Колибри.
18. Бондиков, В (2011). *Манипулация и публична комуникация: Митове и реалности*.
София: Парадокс.
19. Букур, М (2020). *Пол и модернизъм. Историческо преосмисляне на канона*.
София: УИ "Св. Климент Охридски".
20. Буруджиева, Т. Лиляна Канева (2007). *Политически маркетинг*. София: Сиела.
21. Бътлър, Д (2003). *Безпокойства около родовия пол. Феминизъм и подриването на
идентичностите*. София: Критика и хуманизъм. с. 15-16.
22. Бюканан, М (2011). *Социалният атом* (М. Цонева, прев). София: Изток-Запад.
23. Ватев, Й (1993). *Съвременна реторика*. София: И "Хелиопол".
24. Вацев, В (2020). *Хроники на безвремето*. София: Изток-Запад.
25. Вебер, М (2005). *Протестантска етика* (Г. Кайтазов, прев.). София: Гео Милев.
26. Ведър, Й (2001). *Реторика*. София: УИ "Св. Климент Охридски" .
27. Вилхем, Р. , Х. дьо Бетс, Р. Даскалов (2019). *Изкуството да говорим*.
Качествата на оратора. Как да пледираме. София: Асеновци.
28. Видева, Н (2013). *Феминистки проекции*. София: УИ "Св. Климент Охридски".
29. Гапова, Е, А. Усманова (съст.). *Феминистка теория: от ръба до центъра*. В:
Антология на джендър теорията. Минск: ПроPILEI. С. 236-253.
30. Генова, В (2012). *Ораторското изкуство на жените - депутати в България*.
Роля и функция на джендър реториката в народното събрание (2001-2011).
София: Автореферат.
31. Генчев, Н (2011). *Социално-психологически типове в българската история*.
София: Изток-Запад.
32. Годси, К (2020). *Вторият свят, вторият пол* (В. Миткова, Н. Афеян, прев.).
София: Изток-Запад.
33. Градев, Д (2021). *Щастливите тълпи. Масовизация на безкритичността*.
София: УИ „Св. Климент Охридски“.
34. Гриър, Д (2000). *Жената* (М. Бенатова, прев). София: Обсидиан.
35. Даскалова, К., К. Славова (Ред.) (2004). *Женски идентичности на Балканите*.

София: Полис.

36. Даскалова, К., Т. Кметова (съст.) (2011). *Пол и преход: 1938-1958*. София: Фондация "Център за изследвания и политики за жените".
37. Драмалиева, В (2013). *Феминизмът и политическата коректност - борба със стари и пораждаме на нови стереотипи*. В: Равнопоставеност на половете в политиката (М. Мизов, Л. Канева, съст.). София: Фондация "Солидарно общество", Фондация "Фридрих Еберт". С. 249-272.
38. Дугин, А (2021). *Четвъртият път. Въведение в четвъртата политическа теория* (Н. Пигулева, прев.). София: Изток-Запад.
39. Еко, У (2020). *Хроники на едно течно общество* (.В. Петрова, прев.). София: Колибри.
40. Емерен, Ф. Х., Р. Гротендорст (2009). *Как да печелим дебати. Аргументация, комуникация и грешки: прагмо-диалектически перспективи* (Д. Александрова, прев.). София: УИ "Св. Климент Охридски".
41. Енгелс, Д (2021). *Какво да се прави. Живот в упадък на Европа* (М. Петрушев, прев.) София: Изток-Запад.
42. Здравомислова, Е (1999). *Женски изследвания и джендър изследвания на Запад и в Русия*. Социални науки и модерност, бр. 6, 177-185.
43. Илиева, М (2021). *Българинът в своя езиков свят*. София: УИ "Св. Климент Охридски".
44. Иванова, Е (2017). *Джендър реторика. - лекционен курс в магистърска програма „Джендър реторика“*.
45. Йорданова, Р (съст.) (2010). *Хрестоматия на парламентарната реторика*. Варна: ВСУ "Черноризец Храбър".
46. Йорданова, Р (2017). *Барокова реторика*. В: Реторика на времето (Л. Танев, С. Кръстарска, М. Тасева-Бенчева, Д. Александрова). Габрово: ЕКС – ПРЕС. С. 46-69.
47. Ирата, Е., Ф. Лабори, Е.Л. Доаре, Д. Сънотие (2010). *Критичен речник на феминизма* (М. Шипчанов, прев.). София: Фондация "Център за изследвания и политики за жените".
48. Кампанела, Т (1971). *Градът на Слънцето, или Поетически диалог за първообраза на държавата* (Л. Павлов, прев.). София: Партиздат.
49. Кант, Е (2013). *Критика на чистия разум* (Ц. Торбов, прев.). София: АИ "Проф. Марин Дринов" .

50. Катасонов, Ф (2021). *Трагедия "Фаустовой цивилизации". Размышления*. Москва: Кислород.
51. Кирова, М., К. Славова (съст.) (2005). *Род и ред*. София: Център за изследвания и политики за жените.
52. Кирова, М., К. Славова (2001). *Теория през границите. Въведение в изследванията на рода*. София: Полис.
53. Колев, Т (2015). *Правото и правата като културен феномен*. София: И "Сиела".
54. Комаровски, М (1950). *Функционален анализ на половите роли*. Американски социологически преглед, № 15, С. 508-516.
55. Коцева, Т (2001). *Равенство, различие, различия - продължаващият феминистки дебат*. София: И: Полис.
56. Кулевски, Ц (2007). *Реторика на публичното послание*. София: Изток-Запад.
57. Кулевски, Ц (2003). *Комуникационното поведение и институционализация на посланието*. София: Изток-Запад.
58. Кръстева, Ю (1997). *Времето на жените*. В: Времето на жените (М. Никулчина, Р. Мухарска, К. Мерджанска, съст.). София: УИ "Св. Климент Охридски". С. 22-23.
59. Куби, Г (2019). *Глобалната сексуална революция. Унищожение на свободата в името на свободата* (И. Митева, прев.). София: Фондация "Покров Богородичен".
60. Луис, Д (2021). *Езици и Език*. В: *Философия на езика* (М. Стоева, А. Бешкова, съст.; А. Бешкова, прев.). София: УИ "Св. Климент Охридски". С. 158-177.
61. Лунц, Ф (2014). *Думите, които работят. Важно е не какво казваш, а какво чуват хората* (Ж. Ценова, прев.) София: Изток-Запад.
62. Лъбон, Г (2014). *Психологични закони за развитие на народите* (Н. Влахова, прев.) София: Асеновци.
63. Мавродиева, И (2004). *Европейската и атлантическата интеграция на България. Реторически аспекти*. София: УИ "Св. Климент Охридски".
64. Мавродиева, И (2013). *Реторика и пбблик релейшънс*. София: УИ "Св. Климент Охридски".
65. Макдауъл, Д. *Значение, комуникация и знание*. В: *Философия на езика* (М. Стоева, А. Бешкова, съст.; Б.С. Моллов, прев.). София: УИ "Св. Климент Охридски". С. 215-234.

66. Марчева, И (2019). *Политическият език на прехода и историческата наука в България*. В: Преходът и политическите езици (М. Мизов, съст.). София: Център за исторически и политологически изследвания, Българска асоциация по реторика, Фондация "Солидарно общество". С. 214-227.
67. Мизов, М., Л. Канева, (съст) (2013). *Равнопоставеност на половете в политиката на българския опит*. София: Фондация "Фридрих Еберт", Фондация "Солидарно общество".
68. Мизов, М (2019). *Политически езици в "прехода" към демокрация (Т. 1, Т.2 изд.)*. София: Авангард Прима.
69. Мизов, М (2019а). *Исторически дефилета и пируети на политическите езици*. В: Преходът и политическите езици (М. Мизов, съст.). София: Център за исторически и политологически изследвания, Българска асоциация по реторика, Фондация "Солидарно общество". С. 5-104.
70. Мизов, М (2019в). *Реторика на омразата*. В: Реторика в съвременното общество (Н. Стефанова, Д. Петрова, съст.). София: УИ "Св. Климент Охридски". С 103-106.
71. Мил, Д. С (2010). *Подчинението на жените* (С. Малинов, прев.). София: Сиела.
72. Митев, П.-Е (2011). *Преходът и поуците за българската левица*. В: Изследвания по история на социализма в България. Преходът (Е. Кандиларов, съст.) София: Фондация "Фридрих Еберт". С. 29.
73. Митев, П.-Е (2017). *Преходът. Политически ракурси*. София: Изток-Запад.
74. Митев, П.-Е (1991). *Избори'91. Идеологически аспекти*. София: УИ "Св. Климент Охридски".
75. Михова, Г (2018). *Преходът и общественото насилие над жените*. София: Авангард Прима.
76. Мор, Т (2019). *Утопия* (А. Милев, прев.). София: Хеликон.
77. Мухарска, Р (1999). *Майки и дъщери. Поколения и посоки в българския феминизъм*. София: Полис.
78. Мухарска, Р (2005). *Под погледа на Запада и обратно*. В: Род и ред (М. Кирова, К. Славова, съст.). София: Център за изследвания и политики за жените.
79. Мъри, Д (2021). *Людостта на тълпите. Джендър, раса и идентичност* (М. Иванова, прев.). София: Изток-Запад.

80. Неделчева, Т (2018). *Социалният модел, общественото насилие и джендърните отношения*. София: Авангард Прима.
81. Нушич, Б (2018). *Реторика* (М. Дикова, прев.) София: Сиби.
82. Ортега-И-Гасет, Х (2019). *Европа и идеята за нация* (Е. Станков, прев.) София: Колибри.
83. Остин, Д. Л (2021). *Перформативни изказвания*. В: *Философия на езика* (М. Стоева, А. Бешкова, съст.; А Анов, прев.). София: УИ "Св. Климент Охридски". С. 78-93
84. Павлов, П (2020). *Първите дами на Средновековна България*. София: И "БИ 93".
85. Пенев, В, Б. Попиванов (2014). *Политическата идеология: по хлъзгавия път на дефинициите*. В: *Социални идеи, движения и политики* (Б. Великов , колектив, съст.). София: Национален политически институт "Д. Благоев". С. 9-43
86. Петрински, Г (2014). *Късноантична и византийска каноническа реторика*. София: УИ "Св. Климент Охридски".
87. Петрински, Г (2015). *Конкурсите за красота във византийския императорски двор: Реторика, литература, пропаганда*. София: "Полиграфюг"АД.
88. Петрова, Д (2017). *Харизматично лидерство и ораторско майсторство*. София: УИ "Св. Климент Охридски".
89. Петрова, Д (2021). *Аудиторията – анализ и реторическо въздействие*. София: УИ "Св. Климент Охридски".
90. Петрова, С (2017). *Кант и свободния избор*. София: Милениум.
91. Петрова, С (2019). *Епикур*. София: Милениум.
92. Пешева, М (2010). *Думите на медийния преход*. Велико Търново: Фабер.
93. Платон (1982). *Диалози* (Г. Михайлов, Б. Богданов, П. Димитров, прев.). София: И "Наука и изкуство".
94. Панова, Е, И. Стефанова, С. Петканова, Л. Ганева (съст.) (1985-1988). *Антология Европейска философия XVII-XIX век*. Част 1-2. София: Наука и изкуство.
95. Радева, В (2006). *Реторика и аргументация*. София: УИ "Св. Климент Охридски".
96. Радева, В (2019). *Специфика на българския политически език и политическия и етнокултурен диалог*. В: *Преходът и политическите езици* (М. Мизов, съст.). София: Център за исторически и политически изследвания, Българска асоциация по реторика, Фондация "Солидарно общество".

97. Руменчев, В (1981). *Христоматия на ораторската реч*. София: УИ „Св. Климент Охридски”.
98. Руменчев, В (1997). *Съдебна реторика*. София: УИ "Св. Климент Охридски".
99. Руменчев, В (2018). *Невербална комуникация в публичната реч и деловото общуване*. (Второ издание). София: И "СОФИ-R".
100. Славова, К (2005). *Глобална масова култура и женски идентичности в прехода*. В: Род и ред в българската култура (М. Кирова, К. Славова, съст.). София: Тип-Топ Прес. С. 131-47.
101. Смит, А (2021). *Теория на моралните чувства* (А. Трайкова, прев.). София: Изток-Запад.
102. Сотирова, Д (2018). *Мъжественост срещу женственост, "хард" срещу "софт": дискурсът на пола в организационната култура*. София: Авангард Прима.
103. Стефанова, Н (2015). *Кратък терминологичен справочник по обща и политическа реторика*. София: УИ "Св. Климент Охридски".
104. Стефанова, Н (2017). *Политическа реторика. Съвременни тенденции*. София: УИ "Св. Климент Охридски".
105. Стефанова, Н (2019). *Реторика на прехода и политически "бонизъм"*. В: Преходът и политическите езици (М. Мизов, съст.). София: Център за исторически и политологически изследвания, Българска асоциация по реторика, Фондация "Солидарно общество". С. 128-141.
106. Стефанова, Н (2019). *Реторика на прехода и политически "бонизъм"*. София: Център за исторически и политически изследвания, Българска асоциация по реторика, Фондация "Солидарно общество". С. 133.
107. Стоева, Л (2005). *Изгубени в превода. Ах, този gender! Пет мнения за една дума*. Алтера, 11.
108. Стойчева, М., А. Бешкова, (съст.) (2021). *Философия на езика*. София: УИ“ Св. Климент Охридски“.
109. Столър, Р. Д (1964). *Принос към изследването на половата идентичност* (авторски прев.) *The International Journal of Psychoanalysis*, 220-226.
110. Стросън, П (2021). *Значение и истина*. В: Философия на езика (М. Стоева, А. Бешкова, съст., Б.С. Моллов, прев.). София: УИ "Св. Климент Охридски".
111. Стросън, П (2021). *Интенция и конвенция на речевите актове*. В: Философия на езика (М. Стоева, А. Бешкова, съст.; Б.С. Моллов, прев.). София: УИ "Св. Климент Охридски".

112. Събева, Я (2017). *Стив Джобс: човекът, който обвързва технологиите с хуманитарните науки и античността*. София: УИ "Св. Климент Охридски".
113. Сърл, Д (2021). *Какво е речеви акт?* Във: *Философия на езика*. (М. Стоева, А. Бешковаи, съст.; В. Годорова, А. Бешкова, прев.). София: УИ "Св. Климент Охридски". С. 142 -157.
114. Татяна Коцева, И. Т (1994). *Българката - традиционни представи и променящи се реалности*. София: Кракра.
115. Годорова, О (2004). *Жените от Централните Балкани през османската епоха (XV-XVII век)*. София : ИК "Гутенберг".
116. Фром, Е (2004). *Душевното здраве на обществото* (Р. Ангелов, прев.). София: И "Захари Стоянов".
117. Фром, Е (2005). *Бягство от свобода* (В. Ганев, прев.) София: Захарий Стоянов.
118. Фуко, М (1992). *Думите и нещата* (В. Цветков, прев.). София: И "Наука и изкуство".
119. Фуко, М (2016). *Генеалогия на модерността* (В. Градев, прев.). София: Изток-Запад.
120. Фукуяма, Ф (2019). *Идентичност. Борбата за признания и политика на гнева* (Ю. Гешакова, прев.) София: Изток-Запад.
121. Фурсов, А (2021). *Водораздел. Бъдещето, което вече настъпи* (И. Николова, прев.). София: Изток-Запад.
122. Хаджийски, И (2002). *Оптимистична теория за нашия народ*, Т. II. София: Изток-Запад.
123. Хоф, Р (1999). *Возникновение и развитие гендерных исследований*. В: *Пол, гендер, культура* (Э. Шоре, Х. Каролин) Москва: РГГУ. С 24-43.
124. Христов, И (2016). *Пред пепелището на нестаналото българско общество*. Пловдив: Студио 18.
125. Хънтингтън, С (1999/2000). *Сблъсъкът на цивилизациите и преобразуването на световния ред* (Р. Радва, прев.). София: Обсидиан.
126. Цицерон, М. Т (1992). *За оратора* (П. Стоянова, прев.). София: УИ "Св. Климент Охридски".
127. Чалдини, Р., Н. Голдстейн, С. Мартин (2009). *50 тайни на науката за убеждаването* (С. Кимпан, прев.) София: Изток-Запад.
128. Чуков, Б (2021). *Прекрасният нов свят след 1984*. София: Изток-Запад.

129. Шлегел, Ф (1984). *Естетика на немския романтизъм – Фридрих Шлегел. фрагменти* (Х. Костова-Добрева, прев.) София: И "Наука и изкуство".
130. Шифър, С (2021). *Базирана на интенции семантика*. В: *Философия на езика* (А. Бешкова, науч. редакция: М. Стоева, А. Бешкова, съст.; Б. С. Моллов, прев.). София: УИ "Св. Климент Охридски". С. 235-277.
131. Янков, А., А. Пантев, Е. Александров, В. Златев, К. Гергинов, Р. Ралчев, Д. Романов (2014). *Дипломатическа енциклопедия (Том I)*. София: УИ "Св. Климент Охридски".

Използвана литература на латиница:

132. Alsop, R, A. Fitzsimons, K. Lennon (2002). *The social construction of gender". Theorizing gender*. Malden, Massachusetts: Blackwell. pp. 64–93.
133. Beauvoir, S. D (1949/1989). *The second sex*. Harmondsworth: Penguin.
134. Bourdieu, P (2001). *Masculine domination*. Stanford: CA: Stanford University Press.
135. Brown, S (2002). *Pomodernism*. In: *Contemporary Critical Concepts: A Critical Introduction* (G. Blakeley, V. Bryson, ed). London: Pluto Prss.
136. Brown, W (2004). *Who or What Are We? The Identity Crisis in Feminist Politics*. Chicago: The University of Chicago Press.
137. Butler, J (1990). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. London: Routledge.
138. Corbett, E. *Classical Rhetoric For The Modern Student*, Oxford: Oxford University Press.
139. Diamond. L, M. Butterworth (2008). In: *Questioning Gender and Sexual Identity: Dynamic Links over Time*". *Sex Roles*. 59 (5–6): 365–376. doi:10.1007/s11199-008-9425-3. S2CID 143706723.
140. Dreher, R (2020). *Live Not by Lies: A Manual for Christian Dissidents*. New York: Sentinel.
141. Dowling, L (2014). *Fuckology: critical essays on John Money's diagnostic concepts* Chicago: University of Chicago Press.
142. Eagleton, T (1983). *Literary theory. An Introduction*. Basil: Blackwell,.
143. Fausto-Sterling, A (2000). *Sexing the body: Gender politics and the construction of sexuality*. New York: Basic Books.
144. Foucault, M (1978). *The history of sexuality: An introduction*. Harmondsworth: Penguin.

145. Fourier, C (2005). *Selections from the Works of Fourier*. Harvard: S. Sonnenschein & Company, lim., 1901.
146. Foss, K., Foss, S. *Incorporating the Feminist Perspective in Communication Scholarship: A Research Commentary*. In: *Doing Research on Women's Communication: Perspectives on Theory and Method*. pp. 65-91.
147. Foss, S. *The Feminists: A Rhetorical analysis of the Radical Feminist Movement*. In: *Papers in women's studies*, pp. 79-95.
148. Garfinkel, H (2016) [1967]. *Studies in ethnomethodology*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.
149. Geertz, C (1973). *Ideology as a Cultural System*. In: *The Interpretation of Culture* (D. Ernest, ed.). New York: Routledge. pp. 194-233.
150. Goffman, E (2017) [1967]. *The nature of deference and demeanor". Interaction ritual: essays in face-to-face behavior*. Abingdon, Oxon New York: Routledge, Taylor and Francis Group.
151. Halberstam, J (1998). *Female masculinity*. Durham: NC: Duke University Press.
152. Hamilton, M (1987). *The Elements of the Concept of Ideology*. In: *Political Studies*, XXXV, 20-25.
153. Heinemann, I (May 2012). *Inventing the Modern American Family: Family Values and Social Change in 20th Century United States*. New York: Campus Verlag.
154. Hunter, D (2018). *Outrage, Inc.: How the Liberal Mob Ruined Science, Journalism, and Hollywood*. New York: Broadside Books.
155. Maddux, J., B. Winstead (2019). *Psychopathology: Foundations for a Contemporary Understanding*. New York: Routledge.
156. Jowett, G., V. O'Donnell (2012). *Propaganda and Persuasion*. 6th ed. Los Angelis: SAGE
157. Kessler, S. J., W. McKenna (1985). *Gender: An Ethnomethodological Approach*. Chicago: UNIV OF CHICAGO PR.
158. Slavova, K. I. Boof-Vermesse (eds.) (2010). *Gender/Genre. Genre/Gender(s)*. Sofia: St. Kliment Ohridski University Press.
159. Kuby, G (2015). *The Global Sexual Revolution. The destruction of freedom in the name of freedom*. Amazon GB: Lifesite: Angelico press.
160. Hellwig, L. Z. D (2016). *Gender-Rhetorik*. The Netherlands: Printforce.
161. Lindsey, L (2015). *The sociology of gender. Gender roles: a sociological perspective*. Boston: Pearson.

162. Lips, H. M (2014). *Gender. The Basic*. New York : Routledge.
163. Littlejohn, S., Foss, K (eds). *Encyclopedia of communication theory*, pp. 569-571.
164. Marecek, J.; Crawford, M.; Popp, D (2004). *On the construction of gender, sex, and sexualities*. In: *The psychology of gender* (2nd ed.) (A. Eagly, H., Beall, E. Anne, R. J. Sternberg, eds.). New York: Guilford Press. pp. 192–216.
165. Mills, S (1995). *Language and gender: Interdisciplinary perspectives*. New York: Longman. .
166. Money, J (1994). *Sex Errors of the Body and Related Syndromes: A Guide to Counseling Children, Adolescents, and Their Families*. 2nd ed. Baltimore: P.H. Brooks Publishing Company.
167. Money, J (1995). *Gendermaps: Social Constructionism, Feminism, and Sexosophical History*. New York: Continuum.
168. Morris, D (2004). *The Naked Women. A Study of the Female Body*. New York: St. Martin's Press.
169. Muir, J., Taylor, A. *Navigating gender complexities: Hillary and Bill Clinton as a Political Team*. In: *Gender and Political Communication in America: Rhetoric, Representation, and Display*, pp.1-21.
170. Pinker, S, (2002). *In touch with reality. The blank slate: the modern denial of human nature*. London: Allen Lane, Penguin Books.
171. Santori, G (1969). *Politics, Ideology and Belief Systems*. In: *American Political Science Review*, V. 63, pp. 400-409.
172. Sigelman, C. K.; Rider, E. A (2017). *Life-Span Human Development*. Boston: Cengage Learning.
173. Stoller, R (1968). *Sex and Gender. On the Developement of Masculinity and Feminity*. New York: Science House.
174. Toulmin, S (1976). *Logic and the Criticism of Argument*. In: *The Rhetoric of Western Thought* (J. L. Golden, G. F. Berquist, W. Coleman, ,4th ed). p.374

Електронни ресурси на кирилица:

175. Л. Стоева, В. Азарова, М. Никулчина, Д. Камбуров, М. Кирова (2005). *Кой се страхува от понятието “джендър”?* Ах, този gender! Пет мнения за една дума. Сп. Алтера, бр. 1, февруари 2005.
http://cwsp.bg/upload/docs/1_altera1_idei.pdf. Последно посещение 4.12.2021.

176. Беноа, А (2020). *Новият Оруелов лозунг е “Мъжът е жена”* (Н. Готие, интервю, Г. Дачкова, прев.). <https://glasove.com/intervyuta/alena-do-benoa-noviyat-oruelov-lozung-e-myzhyt-e-zhena>. Последно посещение 10.3.2022.
177. Бенямин, В (2006). *Критика на насилието* (Д. Зашев, Прев.) София. Литературен клуб: <http://litclub.com/library/fil/benjamin/nasilieto.html>. Последно посещение 15.2.2021.
178. Бътлър, Д (2019). *Познанието като противоположна на страха* (SPW интервю, Р. Цанева, прев.). Genderland: <https://gender.land/intervyu-s-dzhudit-batlar-poznaniето-kato-protivootrova-na-straha/>. Последно посещение 10.3.2021.
179. Ганев, Ж (2021). *Gender model*. Списание 8: <https://spisanie8.bg/%D1%81%D0%B2%D0%B5%D1%82%D1%8A%D1%82-%D0%B2-%D1%82%D0%B5%D0%B1/2021/0308/gender-model.html>. Последно посещение 3.1. 2022.
180. Генова, В (2012). *Реторични особености на парламентарните и обществените дебати за регламентиране на фактическото съжителство*. РЕТОРИКА И КОМУНИКАЦИИ: <http://rhetoric.bg/%d1%80%d0%b5%d1%82%d0%be%d1%80%d0%b8%d1%87%d0%bd%d0%b8-%d0%be%d1%81%d0%be%d0%b1%d0%b5%d0%bd%d0%be%d1%81%d1%82%d0%b8-%d0%bd%d0%b0-%d0%bf%d0%b0%d1%80%d0%bb%d0%b0%d0%bc%d0%b5%d0%bd%d1%82%d0%b0%d1%80>. Последно посещение 13.04.2020.
181. Генова, В. *Джендър парламентарна реторика*. Сп. Медии и обществени комуникации: <http://media-journal.info/?p=item&aid=211>. Последно посещение 10.3.2019.
182. Глава 8. Конституция на Република България. Конституционен съд: http://www.online.bg/law/const/const8_b.htm. Последно видяно 14.8.2021.
183. Гласове (26.11. 2020). *ЕК иска законодателство с правилата на ИК*. Гласове: <https://glasove.com/categories/skandalyt/news/ek-iska-zakonodatelstvo-s-pravilata-na-istanbulskata-konventsia>. Последно посещение 7.8.2021.
184. Гласове (9.1.2018). *Французойките отвърнаха на удара! Катрин Денъв се обяви в защита на мъжкото ухажване*. В: Епицентър: <https://epicenter.bg/article/Frantsuzoykite-otvarnaha-na-udara--Katrin-Denyov-se>

- obyavi-v-zashtita-na-mazhkoto-uhazhvane-/144721/10/0. Последно посещение 13.02.2022.
185. Дайнов, Е (2021). Университетски речник на Нов български университет: <https://nbu-rechnik.nbu.bg/bg/obsht-spisyk-na-ponqtiq/ideologiq>. Последно посещение 3.10.2021.
186. Дъмит, К (10 9 2020 г.). *Теорията за джендъра: канадски историк фалшифицирал изследванията си*. Гласове: <https://glasove.com/intervyuta/teoriyata-za-dzhendyra-kanadski-istorik-falshificiral-izsledvaniyata-si> . Последно посещение 13.10.2021.
187. ЕК (12.11.2020). Съюз на равенство: Комисията представя първата по рода си стратегия за равнопоставеност на ЛГБТИК в ЕС. Европейска комисия: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/bg/ip_20_2068 . Последно посещение 10.12.2021.
188. ЕП (8.10.2020). *Резолюция В9-0309/2020 относно принципите на правовата държава и основните права в България*. Европейски парламент: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/B-9-2020-0309_BG.html. Последно посещение 10.12.2021.
189. Ефремова, А (2014). Електронно списание LiterNet: <https://litenet.bg/publish9/aeftimova/doublespeak.htm>. Последно посещение 2.2.2020.
190. Колева, Б (2018). *Ното gender на Истанбулската конвенция: Либерални идеологеми и етически дилеми*. Сп. „Етически изследвания“: бр. 3, кн. 1/2018. <https://jesbg.com/koleva-b-homo-gender-na-istanbulskata-konvenciya/>. Последно посещение 11.3.2020.
191. Конституционен съд (2018). Дело № 3/ 2018 г. Конституционен съд : <https://www.constcourt.bg/bg/Cases/Details/541>. Последно посещение 13.12.2020.
192. Лайен, У (2020). *Реч на председателя Фон дер Лайен за състоянието на Съюза: очертаване на пътя за излизане от кризата, предизвикана от коронавируса, и за продължаване напред към бъдещето*. Европейска комисия: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/bg/ip_20_1657. Последно посещение 20.6.2021.
193. Марти, Е (2021). *Джендър теорията нахлу във всички сфери на социалния живот* (Й. Бастие, интервюиращ, Г. Дачкова, прев.) Гласове: <https://glasove.com/na-fokus/erik-marti-dzhendr-teoriyata-nakhlu-vv-vsichki-sferi-na>

- [sotsialniya-zhivot](#) . Последно посещение 13.9.2021.
194. Михайлов, Н (2018). *Истанбулската конвенция - не сме объркани в превода. В клопка сме* (Я. Дачков, интервюиращ) Гласове: Извлечено от <https://glasove.com/na-fokus/d-r-nikolaj-mihajlov-istanbulskata-konvenciya-ne-sme-obyrkani-v-prevoda-v-klopka-sme>. Последно посещение 9.12.2021.
195. Министерски съвет (2018). *Стенограма от заседание на МС, проведено на 3.01.2018*. Република България, Министерски съвет: http://pris.government.bg/prin/document_view.aspx?DocumentID=2WzSXxQrqqz0l7k7aNEurw. Последно посещение 10.9.2020.
196. Нюсбаумън, М (2022). *Професорът на Пародията. Модерното поражение* на Джудит Бътлър (Е. Грънчарова, прев.). Гласове: https://glasove.com/public_html/na-nov-glas/profesort-na-parodiyata. Последно посещение: 14.04.2022.
197. Онфре, М (2020). *Теорията за джендъра подготвя трансчовека, крайната цел на капитализма* (С. П. Льофевр, интерю; Г. Дачкова, прев.). Гласове: <https://glasove.com/na-fokus/mishel-onfre-teoriyata-za-dzhendyra-podgotvya-transchoveka-krajnata-cel-na-kapitalizma>. Последно посещение 13.11.2021.
198. Онлайн справочник по реторика. <http://www.online.rhetoric.bg/>
199. Панайотова, Д (2019). *ООН иска да преосмислим позицията си и да приемем Истанбулската конвенция*. News.bg: <https://news.bg/society/oon-iska-da-preosmislim-pozitsiyata-si-za-istanbulskata-konventsia.html>.
200. Нова тв (2020). *Папа Франциск подкрепи еднополовите бракове*. Novanews.bg: <https://nova.bg/news/view/2020/10/21/303105/%D0%BF%D0%B0%D0%BF%D0%B0-%D1%84%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%86%D0%B8%D1%81%D0%BA-%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%BA%D1%80%D0%B5%D0%BF%D0%B8-%D0%B5%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%B1%D1%80%D0>. Последно посещение 3.1.2021.
201. Петрински, Г (2016). *Хляб, референдум и пропаганда. Неустойчивата на власт на „демократичните елити“*. Гласове: <https://glasove.com/categories/komentari/news/hlyab-referendumi-i-propaganda>. Последно посещение 11.2.2021.
202. Петрински, Г (2017). *Кой убива идеологиите?*. В. Земя: <https://www.zemianews.bg/index.php/mnenie-3/51662-%D0%BA%D0%BE%D0%B9->

- [%D1%83%D0%B1%D0%B8%D0%B2%D0%B0-%D0%B8%D0%B4%D0%B5%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D0%B8%D1%82%D0%B5.html](#). Последно посещение 13.03.2022.
203. Радев, Р (2018). *България не трябва да ратифицира Истанбулската конвенция*. Президент на Република България: <https://www.president.bg/news4208/prezidentat-rumen-radev-balgariya-ne-tryabva-da-ratifikira-istanbulskata-konventsia.html?lang=bg&skipMobile=1>. Последно посещение на 10.12.2021.
204. Съвет на Европа, (2011). *Договор № 210. Конвенция на Съвета на Европа за превенция и борба с насилието над жени и домашното насилие*. Съвет на Европа: www.coe.int/conventionviolence: <https://rm.coe.int/168046246f>. Последно посещение 13.03.2022.
205. Талина, И (2010). *Гносеологическите основи на развитието на гендерната идентичност в педагогическата теория и практика*. Библиотека дисертации: <http://www.dslib.net/obw-pedagogika/gnoseologicheskie-osnovy-razvitiya-gendernoj-identichnosti-v-pedagogicheskoj-teorii-i.html>. Последно посещение 13.12.2021.
206. Терминологичен речник „Компас“ (2021). *Наръчник по правата на човека за младежи*. Съвет на Европа: <https://www.coe.int/bg/web/compass/glossary>. Последно посещение 1.05.2022.
207. Христов, И (2018.). *Ние сме в предверието на войната, Западът вкарва Русия в каскада от конфликти!* Епицентър: <https://epicenter.bg/article/Prof--Ivo-Hristov--14-darzhavi-ekspulsirat-ruski-diplomati--tova-e-predverieto-na-voynata--/150526/11/0>. Последно посещение на
208. Цеков, Б (2018). *България да излезе с тълкувателна декларация* (В. Жечев, интервю). А-спекто: <https://infacto.bg/blgariya-da-izleze-s-tlkuvatelna-deklaraciya/>. Последно посещение 12.10.2020.
209. [Център за изследвания и политики за жени \(2005/2007\). 100 думи за равнопоставеността. Българо-английски терминологичен речник по равнопоставеност на половете \(ЦИПЖ, прев.\). ЦИПЖ: http://www.cwsp.bg/htmls/page.php?category=542. Последно посещение 18.2.2022.](#)
210. Четверикова, О (2020). *"Преформатиране" на човека*. Квантов преход, бр. 170: <https://www.kvantov-prehod.org/article/1392/%D0%BF%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B5->

[%D0%BD%D0%B0-%D1%87%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%BA%D0%B0.](#)

Последно посещение 19.10.2021.

211. Шейтанов, В (2018). *Истанбулската конвенция не трябва да бъде ратифицирана*. Епицентър: <https://epicenter.bg/article/Vladimir-Sheytanov--Istanbulskata-konventsia-ne-tryabva-da-bade-ratifikirana/144611/11/0>. Последно посещение 21.10.2021.

Електронни ресурси на латиница

212. Bentley, M (1945). *Sanity and Hazard in Childhood*. In: *The American Journal of Psychology*. 58 (2): 212–246. doi:10.2307/1417846. ISSN 0002 9556. JSTOR.
213. Burke, K (2021). *Language as Symbolic Action: Essays on Life, Literature, and Method*. The Journal of the Kenneth Burke Society: <http://www.kbjournal.org/>.
[Последно посещение 13.10.2021.](#)
214. Collins English Dictionary (2014). *Complete and Unabridged (12th Edition)*. Harper Collins Publishers. <https://www.thefreedictionary.com/Political+rhetoric>. [Последно посещение 14.4.2022.](#)
215. CE (2021 г.). *Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*. Council of Europe: www.coe.int:
<https://rm.coe.int/168008482e>. Последно посещение. 12.4.2021.
216. Council of Europe (2021). *Istanbul Convention basic text*. Council of Europe: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/basic-texts>. Последно посещение 14.03.2022.
217. Darakchi, S (2019). *Anti-gender Campaigns, the Attack against Liberal Values and the Policies of Fear*. ResearchGate: <https://www.researchgate.net/profile/Shaban-Darakchi>. Последно посещение 13.02.2022.
218. Dummit, C (2019). *Confessions of a Social Constructionist*. Quillette.com: <https://quillette.com/2019/09/17/i-basically-just-made-it-up-confessions-of-a-social-constructionist/>. Последно посещение 13.10.2021.
219. Foss, S., Griffin, C (2009) (*Feminist Perspective on Rhetorical Theory: Toward a Clarification of boundaries*. In: *Western Journal of Communication*, pp. 330-349. <https://doi.org/10.1080/10570319209374422>

220. Kangira, J., P. Mashiri, P., Z. Gambahaya. *Women writers' use of metaphor as gender rhetoric in discourse on HIV/AIDS and sex-related issues: The case of Totanga Patsva*. Rhetoric Africa:
<http://www.rhetoricafrika.org/pdf/women%20writers`%20use%20of%20metaphor%20as,%20gender%20rhetoric%20jairo%20k>. Последно посещение на 21.1. 2020.
221. Lee, X (2004). *What Is Gender Feminism?* Acadsociety. :
Periodic_dosage_dir/t2/gender_feminism.html. Последно посещения 13.02.2019.
222. Merriam-Webster Dictionary (1828/2022). <https://www.merriam-webster.com/>.
223. Social Sciennse Dictionary. <http://www.socialsciencedictionary.com>.
224. Scott, J (2022/1986.). *Gender: A Useful Category of Historical Analysis*. The American Historical Review, 91(5), 1053–1075: <https://doi.org/10.2307/1864376>
<https://doi.org/10.2307/1864>. Последно посещение 13.1.2021.

НАУЧНИ ПРИНОСИ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Първият научен принос е, че дисертационния труд надгражда съществуващите анализи у нас, които се отнасят до появата и развитието на джендър теорията с нейните проекции в Европа и у нас. Джендър теорията и джендър реториката се разглеждат в обширна теоретична рамка чрез разнообразни школи, автори и тенденции. Изведени са основни постановки в теоретичните концепции и реторическото говорене в областта на джендър като социален, културен, психологически и политически феномен.

Вторият научен принос е конкретното разглеждане на проблема за Истанбулската конвенция в българския дебат. Проследява се развитието на политическия дебат за и против Истанбулската конвенция. С реторически средства се анализира гражданската дискусия, проведена в СУ „Климент Охридски“ в началото на 2018 година. Предлага се реторико-аргументативен анализ на Конвенцията като юридически документ. Българският дебат относно Истанбулската конвенция е от голямо обществено значение, доколкото той изразява определени страхове в националната общност и проблематизира свързани с децата и традиционните разбирания за християнското семейство теми.

Третият научен принос е извършената авторска онлайн анкета, която изследва отношението на 250 респонденти към Истанбулската конвенция, нейното разбиране и приемане у нас. От социологическа гледна точка анкетата не е представителна за българското население в национален план, но тя показва някои основни процеси и много важни тенденции, които съпътстват големия и твърде разнороден публичен дебат по Истанбулската конвенция.

ПРИЛОЖЕНИЯ

Приложение 1

ВЪПРОСИ В АНКЕТАТА:

1. Имате ли информация за т.нар. Истанбулска конвенция?

- а) да
- б) по-скоро да
- в) не
- г) по-скоро не
- д) не ме интересува

2. Откъде имате информация за т.нар. Истанбулска конвенция? (Възможни са повече от един отговор)

- а) от медиите
- б) от социалните мрежи
- в) чел съм документа
- г) от дебата в Народното събрание
- д) от информации на европейските институции (Европейски парламент, Европейска комисия, Съвет на Европа и др.)
- е) от коментари на политически фигури

3. Смятате ли, че Истанбулската конвенция може да реши заявените цели за справяне с насилието над жени и деца и домашно насилие?

- а) да, категорично
- б) не, категорично
- в) целите са добри, но има и друг, скрит замисъл, който противоречи на българските традиции
- г) проблемът с насилието над жени и деца и домашното насилие може да се реши чрез вътрешни законодателни мерки
- д) не мога да преценя, защото не знам какви са целите на Истанбулската конвенция

4. Смятате ли, че се състояха качествени парламентарни дебати относно Истанбулската конвенция?

- а) не
- б) по-скоро не
- в) да
- г) по-скоро да
- д) не мога да преценя
- е) не съм запознат с дебатите в Народното събрание

5. Разбрахте ли от медийните дискусии у нас какво означава джендър?

- а) да
- б) не
- в) повече се обърках
- г) информирах се допълнително за значението от други надеждни източници
- д) не съм се задълбочавал
- е) не ме интересува

6. Смятате ли, че дебатите относно Истанбулската конвенция у нас повлияха върху отношението/мнението на гражданите?

- а) да
- б) по-скоро да
- в) не
- г) по-скоро не
- д) не мога да преценя

7. Кое от изброените е най-близо до разбирането Ви за понятието джендър?

- а) социални роли на мъжете и жените в обществото за даден период от време
- б) пол по избор
- в) социален пол/социопол
- г) обидна за човек с нетрадиционна сексуална ориентация
- д) термин за комплекс от социални, психологически и културни характеристики, присъщи на мъжете и жените, които обществото приписва на двата пола
- ж) трети пол

8. Приемате ли за правилно решението на Конституционния съд, че Истанбулската конвенция не съответства на Българската конституция?

- а) да
- б) по-скоро да
- в) не
- г) по-скоро не
- д) не мога да преценя
- е) не съм запознат с решението

9. Одобрявате ли позицията на Българската православна църква и останалите вероизповедания (католици, евангелисти, мюсюлмани) против ратификацията на Истанбулската конвенция?

- а) да, макар да не съм вярващ
- б) да, защото противоречи на християнския мироглед
- в) да, защото и мюсюлманите са против
- г) не, религиозните общности не трябва да се наместват в държавните решения. България е светска република
- д) не, защото подкрепям ратификацията
- е) не мога да преценя

10. Смятате ли, че европейски институции ще ни наложат Истанбулската конвенция, въпреки решението на Българския конституционен съд?

- а) да, защото имат инструменти и механизми за това, пример са Полша и Унгария
- б) да, защото България е член на Европейския съюз
- в) не, това са демократични институции и уважават решенията на държавите-членки
- г) не, защото това ще се отрази негативно на отношението към ЕС в България
- д) вероятно ще се опитат, но няма да успеят
- е) не мога да преценя

11. Кое от следващите твърдения е най-близо до Вашата информация за т.нар. джендър теория:

- а) изследователски подход в хуманитарните науки за социалните роли на пола
- б) псевдонаучен подход, който обслужва идеологически сексуалните малцинства
- в) няма такава теория, това е измислица на радикалния феминизъм
- г) идеология, която разрушава традиционни ценности и налага неприемливи за българското общество идеи
- д) не съм запознат с такава теория
- е) нито едно

12. Смятате ли, че България също трябва да разреши гей браковете?

- а) да
- б) по-скоро да
- в) по-скоро не
- г) не
- д) не ме интересува

13. Смятате ли за подходящо отглеждането на дете в еднополови семейства?

- а) да
- б) по-скоро да
- б) не
- в) по-скоро не
- г) не мога да преценя

14. Склонни ли сте да се съгласите, че т.нар. джендър образование е образование в разбиране и толерантност към различните?

- а) да
- б) по-скоро да
- б) не
- в) по-скоро не
- г) не мога да преценя

15. Вие лично познавате ли жертви на домашно насилие?

- а) да
- б) не
- в) лично не, но съм чувал от близки познати за такива

г) само от новините

16. Склонни ли сте да се съгласите, че хората с нетрадиционна сексуалност са дискриминирани в България?

- а) не
- б) по-скоро не
- в) да
- г) по-скоро да
- д) не мога да преценя

17. Кое от следните твърдения е най-близо до мнението/позицията Ви относно Истанбулската конвенция? (възможни са повече от един отговор)

- а) „Истанбулската конвенция е „куфар с двойно дъно“, от нея най-застрашени са децата“
- б) „Конвенцията касае равенството между мъжа и жената. Няма никакъв „трети пол“, еднополови бракове и други.“
- в) „Документът е важен и приет след дълги дебати в Европа! Основното, което защитава, е равноправието между двата пола.“
- г) „Истанбулската конвенция е „зле написан закон“, който сам по себе си не предотвратява автоматично насилието. Страните, приели конвенцията, решили ли са въпроса?“
- д) „В Истанбулската конвенция съществуват текстове, които разделят българското общество и могат да бъдат тълкувани разнопосочно“
- е) „Конвенцията е само формален юридически акт за разглобяване на биологичната същност на човека“
- ж) „Истанбулската конвенция касае правата на жените и равенството между половете, но в самата Конвенция има заложили изрази и думи, които създават сериозно основание в обществото за съмнение, че те могат да бъдат използвани впоследствие като опит да се налагат нетрадиционни разбирания по отношение на половете, като трети пол, оттам да се претендира за еднополови бракове и т. н. – неща, които сериозно тревожат нашето общество“
- з) „Документ с объркваща терминология, по-скоро ме притеснява допускането на възможност за въвеждане в образованието на такива панели, текстове, които да разясняват на децата, че те не са „той“ и „тя“, а са „това“. Видял съм го в други държави, не ми се ще да го виждам в България. Мисля, че сериозният риск е прекаленото коментирание, обсъждане и въвеждане в образованието на този въпрос“

Приложение 2

Графики на анкетното проучване

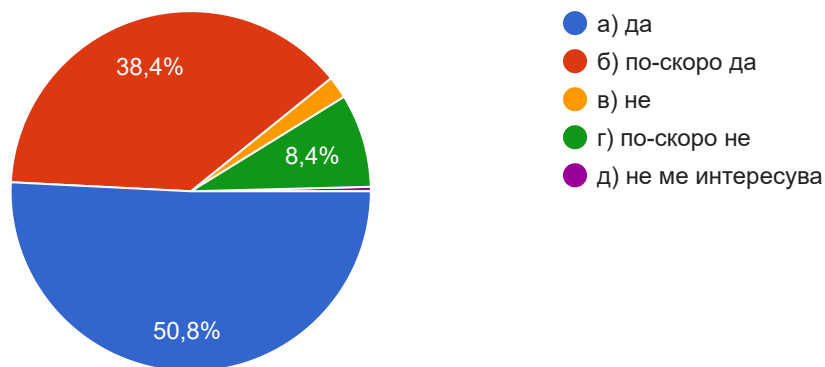
АНКЕТНО ПРОУЧВАНЕ на тема „Реторика на съпротивата срещу джендър теорията в българския дебат относно Истанбулската конвенция“

250 отговора

[Публикуване на анализ](#)

1. Имате ли информация за т.нар. Истанбулска конвенция (Конвенция на Съвета на Европа за превенция и борба с насилието над жени и домашното насилие)?

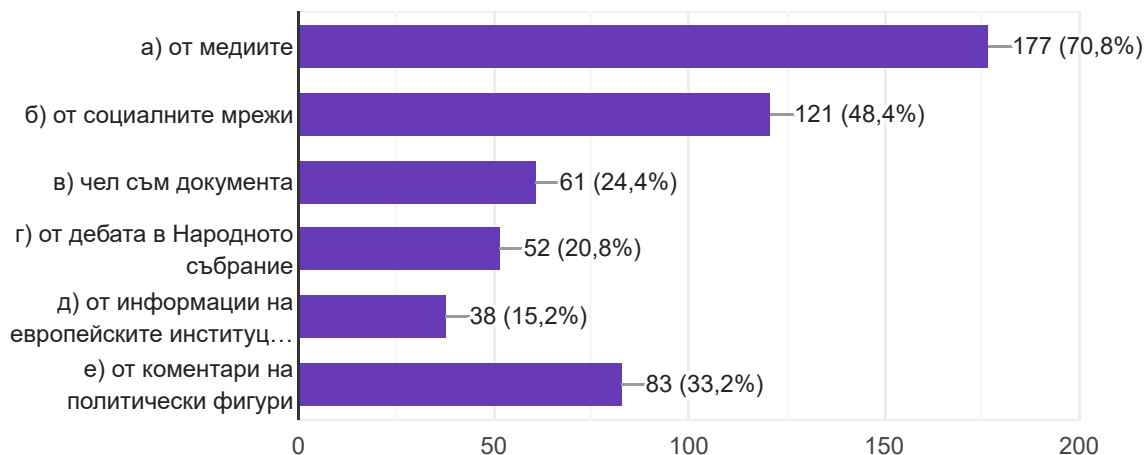
250 отговора

2. Откъде имате информация за т.нар. Истанбулска конвенция?

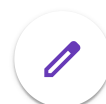
(Възможни са повече от един отговор)

250 отговора

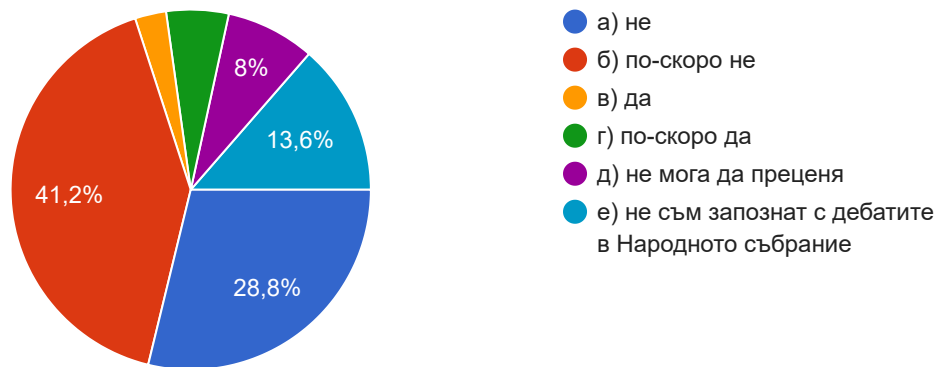
3. Смятате ли, че Истанбулската конвенция може да реши заявените цели за справяне с насилието над жени и деца и домашно насилие?

250 отговора

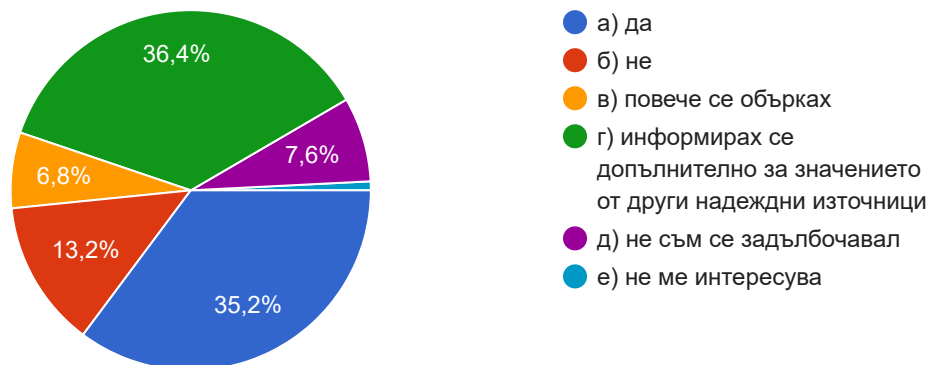
4. Смятате ли, че се състояха качествени парламентарни дебати относно Истанбулската конвенция?

250 отговора

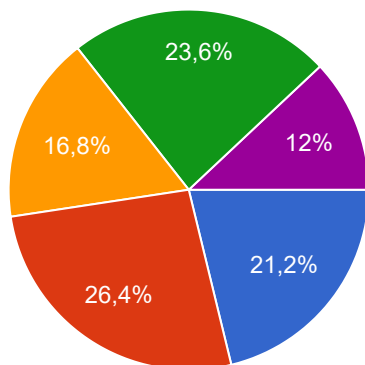
5. Разбрахте ли от медийните дискусии у нас какво означава "джендър"?

250 отговора

6. Смятате ли, че дебатите относно Истанбулската конвенция у нас повлияха върху отношението/мнението на гражданите?

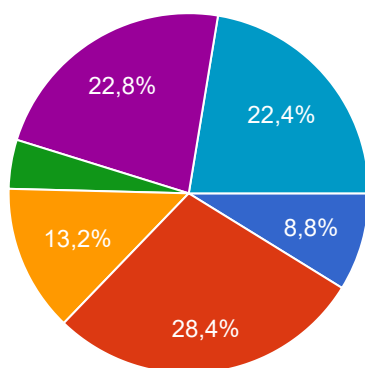
250 отговора

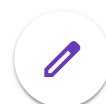
- а) да
- б) по-скоро да
- в) не
- г) по-скоро не
- д) не мога да преценя

7. Кое от изброените е най-близко до разбирането Ви за понятието "джендър"?

250 отговора

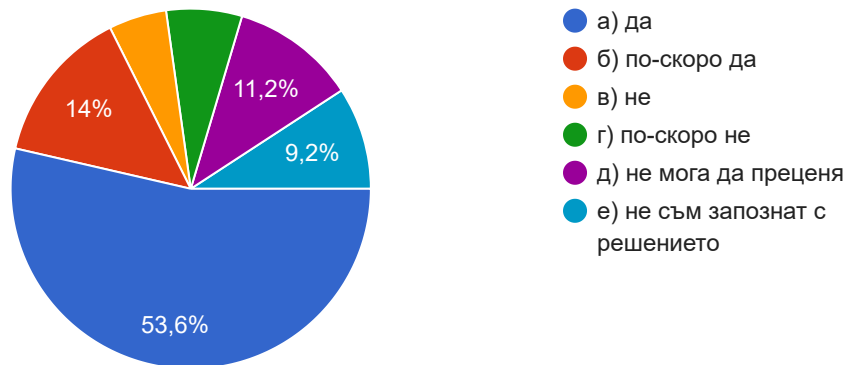

- а) социални роли на мъжете и жените в обществото за даден период от време
- б) пол по избор
- в) социален пол/социопол
- г) обида за човек с нетрадиционна сексуална о...
- д) термин за комплекс от социални, психологически и...
- е) трети пол

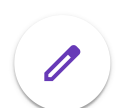
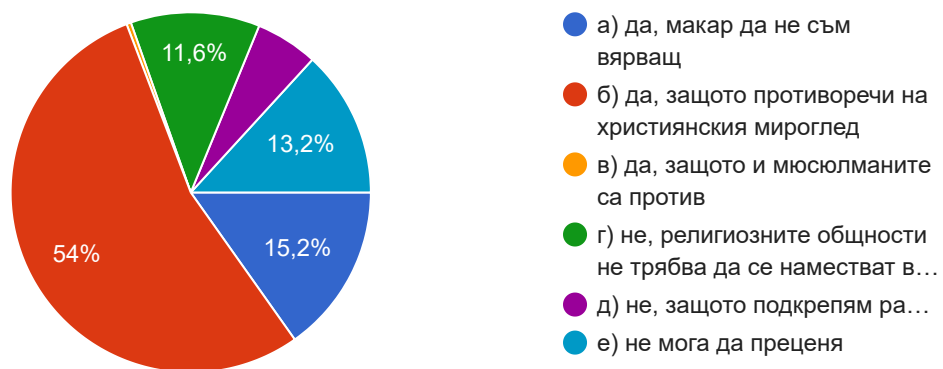
8. Приемате ли за правилно решението на Конституционния съд, че Истанбулската конвенция не съответства на Българската конституция?

250 отговора

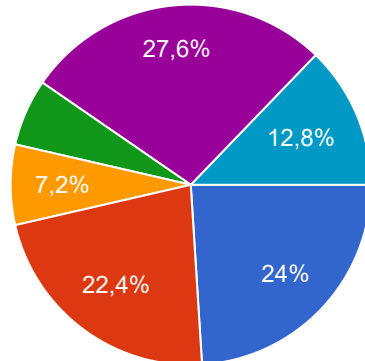
9. Одобрявате ли позицията на Българската православна църква и останалите вероизповедания (католици, евангелисти, мюсюлмани) против ратификацията (приемане със закон) на Истанбулската конвенция?

250 отговора

10. Смятате ли, че европейски институции ще ни наложат Истанбулската конвенция, въпреки решението на Българския конституционен съд?

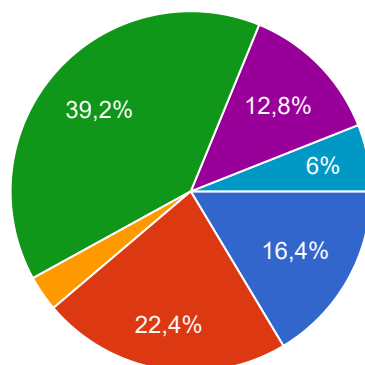
250 отговора

- а) да, защото имат инструменти и механизми з...
- б) да, защото България е член на Европейския съюз
- в) не, това са демократични институции и уважават реш...
- г) не, защото това ще се отрази негативно на отноше...
- д) вероятно ще се опитат, н...
- е) не мога да преценя

11. Кое от следващите твърдения е най-близо до Вашата информация за т.нар. джендър теория:

250 отговора

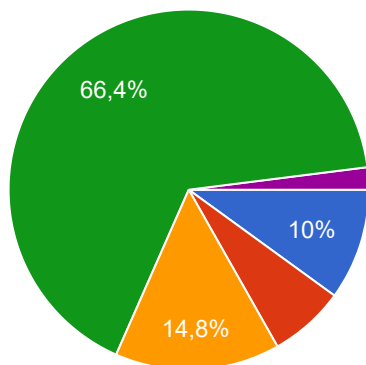

- а) изследователски подход в хуманитарните науки за соц...
- б) псевдонаучен подход, който обслужва идеологиче...
- в) няма такава теория, това е измислица на радикалния...
- г) идеология, която разрушава традиционни ценности и на...
- д) не съм запознат с такава...
- е) нито едно

12. Смятате ли, че в България трябва да бъдат разрешени еднополовите бракове?

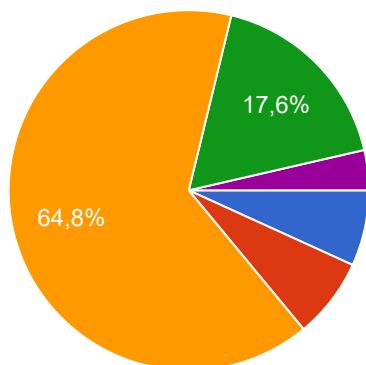
250 отговора

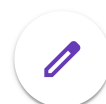
- а) да
- б) по-скоро да
- в) по-скоро не
- г) не
- д) не ме интересува

13. Смятате ли за подходящо отглеждането на дете в еднополови семейства?

250 отговора

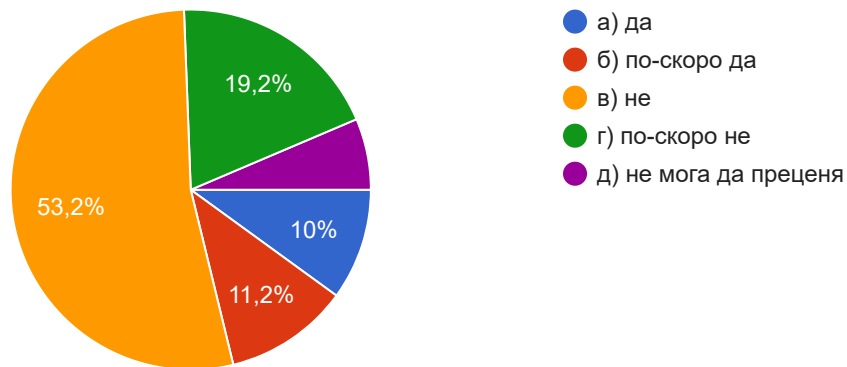

- а) да
- б) по-скоро да
- в) не
- г) по-скоро не
- д) не мога да преценя

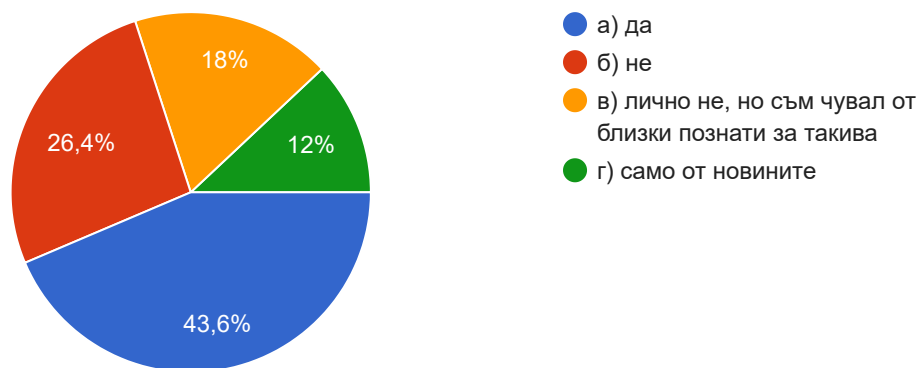
14. Склонни ли сте да се съгласите, че т.нар. джендър образование е образование в разбиране и толерантност към различните?

250 отговора

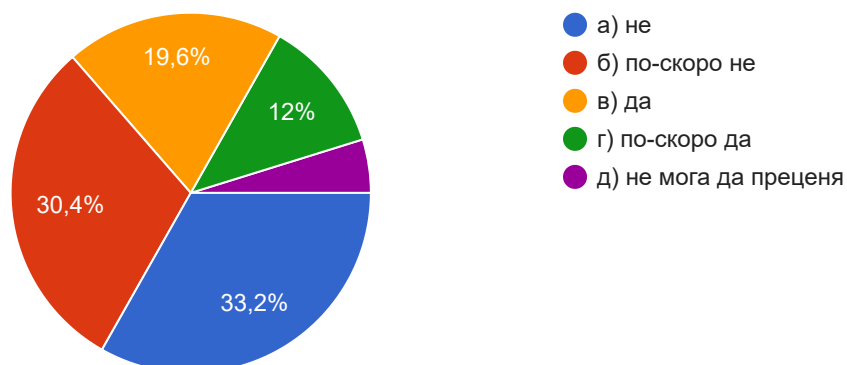
15. Вие лично познавате ли жертви на домашно насилие?

250 отговора

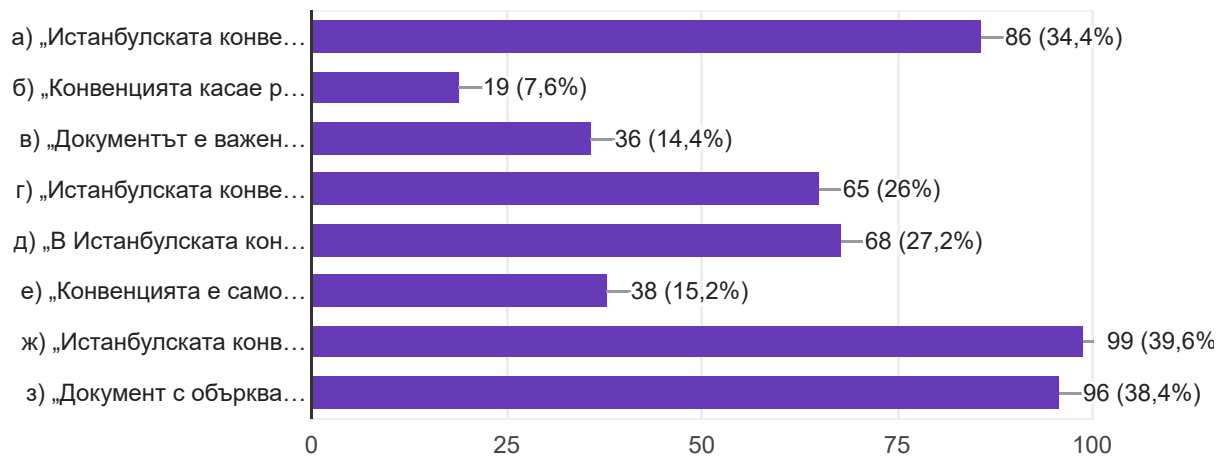
16. Склонни ли сте да се съгласите, че хората с нетрадиционна сексуалност са дискриминирани в България?

250 отговора

17. Кое от следните твърдения е най-близо до мнението/позицията Ви относно Истанбулската конвенция? (Възможни са повече от един отговор)

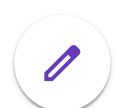
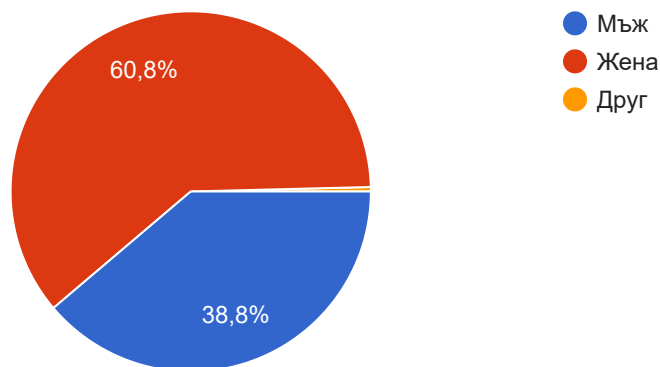
250 отговора

ДЕМОГРАФСКИ БЛОК

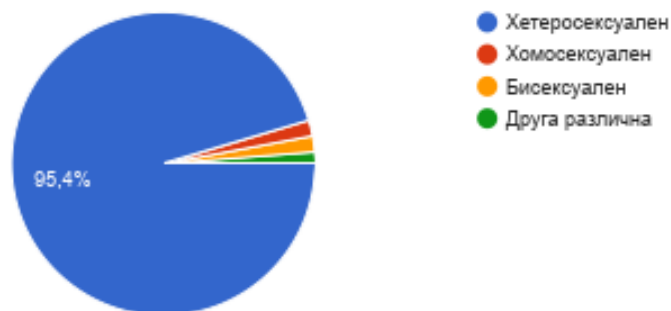
А. ПОЛ:

250 отговора

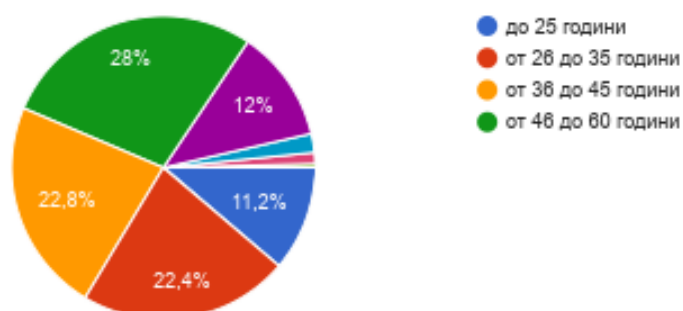

Б: СЕКСУАЛНА ОРИЕНТАЦИЯ

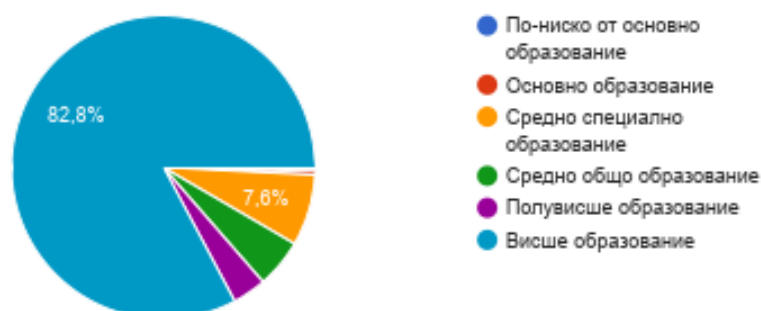
237 отговора

В. ВЪЗРАСТ:

250 отговора

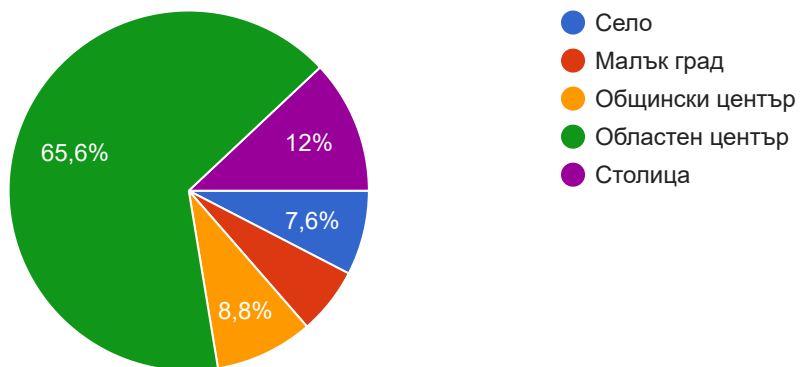
Г. ОБРАЗОВАНИЕ:

250 отговора

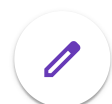
ВИЕ ЖИВЕЕТЕ В:

250 отговора

Това съдържание не е нито създадено, нито одобрено от Google. [Подаване на сигнал за злоупотреба](#) - [Условия за ползване](#) - [Декларация за поверителност](#)

Google Формуляри

Научни публикации по темата на дисертацията

1. Н. Чавдарова. (2022). *Реторически аспекти на антиджендър съпротивата на граждански сдружения и организации*. Сб. Говори, за да те видя...ISBN978-054-07-5397-3.
2. Чавдарова, Н. (2021). *По дирите на лингвистичния вектор политика-политики*. Сб: Докторантски четения 2020. ISSN 2603-3453.
3. Чавдарова, Н. (2019). *Понятието „джендър“ в политическото говорене*. В: *Преходът и политическите езици*. ISBN 978-619-239-222-2.
4. Чавдарова, Н. (2019). *Джендър теорията – реторически аспекти и български проекции*. В: Сборник доклади от VIII Национална научна конференция за студенти докторанти и млади учени. ISSN 1314-9547.
5. Чавдарова, Н. (2018). *Политическото насилие върху езика в българския дебат по Истанбулската конвенция 2018 г*. Сб. Обща и сравнителна реторика. ISBN 978-954-07-5013-2.